İSTANBUL KALKINMA AJANSI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ KALKINMA BAKANLIĞI

Bu eserin;

kataloglanması, dijital ortama aktarılması ve

elektronik ortamda kullanıma sunulması

İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA)'nın desteğiyle

İBB Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı

Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü (Atatürk Kitaplığı)

tarafından gerçekleştirilmiştir.

Proje No	:	İSTKA/2012/BIL/233
Destek Programı	:	Bilgi Odaklı Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı
Projeyi Destekleyen	:	İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA)
Proje Adı	:	Osmanlı Dönemi Nadir Eserlerin Kataloglanması, Dijital Ortama Aktarılması ve Elektronik Ortamda Kullanıma Sunulması
Proje Sahibi Kuruluş	:	İBB Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı
Proje Yüklenicisi	:	Yordam BT Ltd. Şti.
Proje Uygulama Yeri	:	Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü - Atatürk Kitaplığı İSTANBUL – Beyoğlu

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

B.B
KİTAPLIĞI
O
785
Kitaplar Koleksiyonu

الحافظ داماد محمد وصفى افندينك

رحلة ابن المعاذ الى الحجاز

سنه ١٩١٠ / ١٣٢٨

مؤلفى ابو عبد الرحمن الحاج عبد الله بن محمد عارف
ابن الشيخ معاذ الاورى.

ناشرى:
كمال الدين بن عبد الرحمن رحمة اللين.

ЭЛЕКТРО-ПАРОВАЯ ЛИТО-ТИПОГРАФІЯ
Товарищества «КАРИМОВЪ, ХУСАИНОВЪ и К°»
Оренбургъ.
1913

رحلة ابن المعاذ الى الحجاز

سنه ١٩١٠ / ١٣٢٨

مؤلفى ابو عبد الرحمن الحاج عبد الله بن محمد عارف
بن الشيخ معاذ الاورى.

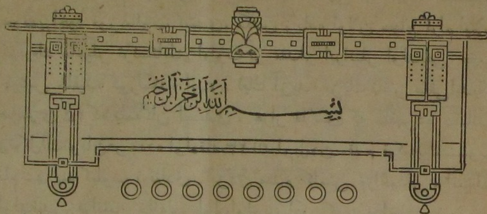
«كريموف، حسينوف وشركاسى»نڭ مطبعه‌سى
اورنبورغ — ١٩١٣.

ناشری:

كمال الدين بن عبدالرحمن رحمة اللين .

الحمدلله الذی هدی التاجر الی الحجاز والصلوة علی سیدنامحمد سید اهل الحجاز وعلی آله واصحابه الذین یعملون بالقرآن المتصف بالاعجاز . اما بعد

بن فقیرگه حق تبارك نك احسان بلانهایه‌سی سایه‌سنده سفر الحجاز نصیب اولوب ۱۳۲۸ سنه‌ده شوال نك ۱۹ نده ۱۹۱۰ سنه اوكتابرنك اوننده یكشنبه كون، اهل اولادم واحبابلرم ایله وداعلاشوب حج سفرینی نیت ایده‌رك یوزقرق چاقرم مسافه‌ده اولان آقتوبه شهرینه آت ایلان یوروب كیتدك. آدیساده حاجیلرغه بر نوعی طارچیلق اولدقندن چوغونكه ایله‌سیۋاستوپلغه دیوب بیلیت آلدق؛ یولداشلرمز فیض خان مخدوم ابن محمد صفا وفتح الله قاری ابن فضلی وعبادالله توقتارف نام ذاتلر ایدیلر. ۱۷ نچی اوكتابرده سیۋاستوپلده بولدق. جدهٔ مباركه‌گه كیته‌چك آدیسا نام پراخود حاضر اولدقندن بریوزاون آلتی صومغه (*) ۲نچی قلاصقه بیلیت آلوب اورنلاشدق؛ ۳نچی قلاص بهاسی ۷۱ صوم اولوب قولنده شهادت نامه‌سی اولان شاكردلرگه ۴۱ صوم چماسنده ایدی. تركیه قونصولینه اوزمز باروب بیلیتلرمزنی قید

(*) راحت یورمك استیان پاره‌سی اولان محترم ذاتلره ۲ نچی كلاص موقعده بلكه برنچی موقعلرده یورمكلك تیوشدر. چونكه محنتلری كیم اولوب قرانتین وقتلرنده زور فائده‌اری باردر. تیمر یولده شویله اشله‌مك فائده‌دن خالی دگلدر.

قیلدردق، ۲ صوم خراجاتی اولدی. (*) ۲۲ نچی اوکتابرده اخشامدن صوڭ پراخود قوزغالوب کیتدی، مکدن زیاده اولان حجاج کرام ایلان کوبرەك حاجیلر ترکستانلق اولوب بر مقدار ایرانیلر اولدیغی کبی چرکاس خلقیده کورلمکده ایدی. ایڭ آزبد، بزنڭ تاتار خلقی ایدیکه صانلری ۲۵ که یتمەگان ایدی. هزار تأسف که خلقمزده دیانت وتوکل لك توبان درجەده اولمقنه. ۲۳ نچی اوبلەدن مقدم ترکیەنڭ سینوب نام شهرینه کیلوب توقتادق. بزدن مقدم کلمش پراخودلر قرانتینده اولدقندن قرانتین خانەلر طولی اولوب ایکی کون پراخودده توروب ۲۵ نده ۳ نچی قلاصلرنی توشره باشلادیلر. ۲۶ سنده ۲ نچی وبرنچی کلاصلر توشوب فقط مونچەده یخورلانوب، صوڭره کابوتلرینه قایتوب شونده بولدیلر. ۳ نچی قلاصلر ایسه قوریلقده اولان کرانتین خانەلرده طوردیلر. وبا رنجووی ایله وفات اولوچیلر اولدقندن جمعسی اون یدی کون قرانتینده بولدق.

(ربق) طوغروسنده دیڭزده پراخودده احرامغه کرلدی. ۱٦ نچی نویابرده جدۀ مبارکەگه ایرشوب عبدالرسول الیمانیغه توشدك. (**) ۱۸ نده نویابر پنجشنبه کون قافله ایله مکۀ مکرمەگه یونالدك. اول کون بحْرا نام منزلده قوندق. سحر وقتنده یکرمی مقدار یولداش ایلان ایشاكگه منوب جمعەغه یتمك قصدی ایله مکۀ مکرمەگه یونالوب جمعەدن مقدم سلامت یتوب باب السلامده صلاح افندی مرحوم تکیەسینه دوشدك. جمعەدن صوڭ قافلەده کلدی. ۵ نچی ذوالحجەده آی

(*) بویله قید ایتدرمك ضروردر؛ یوقسه ترکیەده پالیسەغه اوزاتوب روسیەغه اعاده ایتمك استرلر، نهایت یارم آلتون جزاء نقدی آلور.

(**) جدۀ مبارك حضرت عثمان رضی الله تعالی عنه وقتنده ثغر ایدلگان؛ یوقسه مقدم شیعبیەده ایدی. جدەنڭ بناسی فرس پادشاهلری طرفندن اولوب سوری (کرپیچی) سلطان غوری طرفندن هجری ۹۰۸ سنەده بناء ایدلمش. حضرت عثمانغه منسوب جامع شریف حالا موجوددر. آنامز حوانڭ قبریده جدۀ مبارکەده‌در.

باشینڭ یکشنبه کون ایدکی حقنده اعلان نارالدی؛ دوشنبه کون عرفه اولوب سهشنبه کون یوم نحر اولدی. ۳۰ نچی نویابرده مکه اچنده اولان مواضع متبرکه زیارة ایدلوب غار شریفەکەده باروب قایتدق. الحمدکه عرافات سلامتلك ایله کچدی. سهشنبه، چهارشنبه منادە بولوب پنجشنبه کون مکەگه قایتوب طواف زیارة ایتدکدن صوڭ جمعه کون جمعەدن اوّل اورسکیغه تیلیغرام ویردم.

مکۀ مکرمه

بلدۀ معظمه (شرفها الله تعالی) یکرمی بر درجه یکرمی سیکز دقیقه عرض شمالیده واوتوز یدی درجه، ایللی دورت دقیقه طول شرقیده‌در. سطح بحر احمردن ۲٦۲ مترو بیوکلکده‌در.

جدۀ مبارکەنڭ شرق طرفنده وتویه یوریشی ایله اون سیکز ساعتلك یولدر.

طولی، شمالدن جنوبه اولوب ایکی میلدر. عرضی شرقا جبل ابی قبیس ایله غربا قعیقان طاغنه قدردر.

مکۀ مکرمەگه اوچ یردن کرلور: معلا شیخ محمود (*) برکة ماجد نامنده اولان قدیمده شهرنڭ احاطەسی (کرپیچی) اولسەده خراب اولمشدر. جرول، حارة الباب، شبیکه، جیاد، مسفله، مدعی، بیاضیه، معابده، معلا، شعب علی، مولد النبی، قوشاشیه، شامیة، مسعی، جبل هندی، جبل قبیس، جبل عمر، سلیمانیة، سوق اللیل، قراره، شعب عامر،

(*) شیخ محمود جنابلری مشهور ابراهیم ابن ادهم البلخی جنابلرینڭ اوغلی ایدکی مرویدر. قبر شریفی بر وقتلرده تعمیر ایداوب صوڭره شریفلرنڭ برسی طرفندن خراب ایدلمشدر.

نقا، جبل ترك نامنده محله‌لری واردر. مکه‌ده (شرفا) و (شیبی) عائله‌لری قدیم اولوب سائر اهالی ومجاورین ایکی یوزمڭدن زیاده‌در.

کعبهٔ معظمه

یکرمی یدی آرشین بیوکلکده؛ اوزونلغی - رکن حجر اسوددن، رکن عراقی یه قدر اوتوز ایکی، رکن یمانیدن رکن شامی یه‌قدر اوتوز بر آرشین اولوب کیڭلگی رکن یمانیدن حجر اسودکه قدر یکرمی، رکن عراقیدن رکن شامیغه قدر ینه یکرمی آرشیندر.

کعبه‌نڭ مقدم ایکی ایشگی اولوب برسی حاضرگی مشرقده اولان ایشك أولوب یردن بیوکلگی ۴ آرشین مقدارنده‌در. ایشکنڭ اوزونلغی ایسه آلتی آرشین اولوب کیڭلگی اوچ آرشیندر. ساج نام هند آغاچندن یاصالمشدر. ایکنچی ایشك ایسه، غرب طرفنده اولوب حاضرده محکم درو حاضرده شول ایشك اورنی (مُسْتَجار) دیب معروفدر. حجرالاسود ایله باب شرفی آراسینه (مُلْتَزَم) دینلور.

حطیم دیواری

حجْر اسماعیلده دیلور. اوزونلغی یابه‌لەنوب کلدگنه بنا اوتوز سیکز آرشین اولوب کعبة الله غه قدر کیڭلگی یدی آرشین، بیوکلگی اوچ آرشیندر.

میزاب (آلتون اولاق) (*)

رکن شامی ایله رکن عراقی آراسنده کعبة الله نڭ توبه‌سنده اولان یغمور صولری توشمك اوچون قویلمش اولان اولاقدر.

(حُفْرَهٔ مِعْجَنْ)

رکن عراقی ایله کعبة الله نڭ ایشگی آراسنده اولان برچقور اولوب، حضرت ابراهیم علیه السلام کعبه‌نی بناء ایتدکنده شول یرده بالچق ایزدگی روایت ایدلنه؛ مقام جبرائیل علیه السلام دیبده ایتله‌در. ابتداء نماز فرض اولدقده حضرت جبرائیل تعلیم نماز ایلدگی اوچون.

سِتارهٔ کعبه

کعبه‌نڭ پرده‌سی قاره یفاکدن اشلانمشدر. (**) «الله جل جلاله لا اله الا الله محمد رسول الله» کلمه‌لری یازلمشدر. وبو پرده‌نڭ اورتاسنده دورت طرفندن کمر روشنده ایده‌رك آلتون ایله یازلمشدر.

(*) آلتون اولاق مقدمده کمشدن اولوب ۹۰۳ سنه‌ده مصردن آلتون اولاق کلدی. سلطان سلیمان وقتنده ۹۶۰ سنه‌ده استانبولدن بر آلتون اولاق کیترلوب ایسکیسنی استانبولغه یبارلمشدر. ۱۰۲۱ سنه‌ده سلطان احمد طرفندن آلتون اولاق تعمیر وتجدید ایدلمشدر.

۱۲۷۳ سنه‌ده سلطان عبدالمجید طرفندن ینه تعمیر ایدلمشدر.

تنبیه: یغمور یاودغی وقت حجاج کرام آلتون اولاق آستینه جییلوب آندن آقغان یغمور صووی ایله تبرکله‌نور بو ایسه حج وقتی قش وکوز فصلنده کلدیگی وقتقه منحصر درجای فصلنده عربستانده اصلاً یغمور یاغماز.

(**) هرسنه کعبه‌نڭ پرده‌سی عید قربان کونی یاڭادن یابلوب ایسکسی شیبیلر طرفندن صاتلمقده‌در. قاره پرده‌نڭ آستندن آق کلینکور قویلوب اولده هرسنه یاڭارتلوب آرزان بها ایله صاتلمقده‌در. ظاهر قارامقده قاره کلینکور اولسه‌ده، نفس امرده ایك تبرك نرسه‌ده شولدر. حاجیلرنڭ کوبسی آندن محروم اولوب ظاهرینه قاراب قیمت بهاء ایله قاره‌سنی آلورغه اجتهاد ایتمکده‌لردر.

رکن عراقیدن حجر اسودکه قدر. بسم الله الرحمن الرحیم ایله واذ جعلنا البیت مثابة للناس . . . آیهٔ کریمه‌سی یازلمشدر. التواب الرحیم گه قدرلی .

حجراسوددن رکن یمانی‌غه قدر. بسم الله الرحمن الرحیم ایله قل صدق الله فاتبعوا ملة ابراهیم حنیفا آیهٔ کریمه‌سی یازلمشدر. «والله شهید علی ما تعملون» غه قدرلی .

رکن یمانیدن رکن شامیغه قدر. « بسمله ایله واذ بوّأنا ابراهیم » آیهٔ کریمه‌سی یازلمشدر. «ولیطوفوا بالبیت العتیق» قه قدر.

رکن شامیدن رکن عراقی‌یه قدر. سلاطین عظام عثمانیه‌نک اسامی شریفه‌لری یازلمشدر. پادشاه عصرنک اسم شریفی زیاده‌سیله.(*)

مقام شریف ابراهیم

حضرت ابراهیم علیه السلامنک کعبه‌نی بنا ایتدکی وقت باصوب اشلامش طاشی اولوب، آدم بویی تیمر صندوقنک اچنده اولوب اول صندوق ایسه کمش ویفاک پرده‌لر ایله اورتلمش و آغاچدن اولان برحجره‌نک اچنده‌در. (**)

(*) کعبه ستاره‌سنی ابتداء قویمش ذات یمنده ملوک حمیریه‌دن (تبع) کرب ابن اسعد جنابلریدر . مأمون خلیفه وقتنده هر سنه اوچ مرتبه تجدید ایدلمشدرکه - برنچی رجب‌ده قاره، عرفه کونی قزل، عید فطر کونی آق یفاکدن اولوب آندن صوڭغی خلفاء عباسیه‌دن بیرلی، هر سنه بر مرتبه قاره‌دن تجدید ایدله کلمشدر. ستارهٔ مذکوره هرسنه مصر محملی ایله مصرده اشله‌نوب کلمکده‌در. مصارفنه ایسه دورت مڭ بشیوز مصر لیراسی صرف ایدلنور، بونڭ اوچون وقف ایدلمش یدی قریه واردر.

(**) حجاج کرام طواف صوڭنده اولان ایکی رکعت نمازنی شوشی مقام ابراهیم آرتونده اوقورغه اجتهاد ایده‌لر. مقام ابراهیمنڭ ایشگیده آرتونده اولوب برآز مقدار یری تو به‌لیدر. حجاجنڭ موضع تنفسی‌ده شول یردر. مقام ابراهیم‌نڭ اوڭ طرفنده کعبةالله‌غه منله طورغان قوزغالوب یوری طورغان زور باصقچ طورمقده‌در، وقتچه منله طورغان باصقچ کچك اولوب بوگارغه باشقه‌در.

(منبرشریف)

مقام ابراهیمنڭ شمال طرفنده قویلمشدر. (*)

مقامات اربعه

دورت مذهبنڭ امامری تورمق اوچون قویلمشدر. ایرته نمازندن باشقه هر نمازنی اوّل حنفی‌لر اوقوب صوڭره شافعی‌لر، صوڭره حنبلی‌لر، صوڭره مالکی‌لر اوقوب فقط ایرته نمازنی اوّل شافعی‌لر اوقومقده‌لردر. مقام حنفی کعبه‌نڭ شمال طرفنده آلتون اولاق قارشوسنده. مقام شافعی شرق طرفنده مقام ابراهیم آرتنده، مقام حنبلی جنوب طرفنده. مقام مالکی غرب طرفنده‌در. (**)

قبة الزمزم

کعبه‌نڭ شرق جنوبی طرفنده اولوب حجراسودکه اوتوز توقز آرشین یرده زمزم قیوسی شول قبه‌نڭ اچنده اولوب یردن ایکی آرشین بیوکلکده اشلانمشدر. تیرانلگی آلتمش یدی آرشیندر. ٢٤٤ سنه‌ده مأمون خلیفه طرفندن توقز ذراع قازلمشدر. مقام شافعی

(*) اوزرینه «انه من سلیمان وانه بسم الله الرحمن الرحیم» آیهٔ کریمه‌سی یازلوب ٩٧٦ سنه‌ده سلیمان قانونی طرفندن وضع ایدلوب اوّل اولرق عید فطرخطبه‌سنی ابو حامد البخاری اوقیمشدر . منبر شریف ایسه مرمر طاشندن اشلانمشدر. خطیب افندیلر مکه‌ده و مدینه‌ده (عنزة) باشی سونگلی قصقه تایاق ایله‌ن اوقدقلرنی کوردم.

(**) مقامات ثلاثة ایسه ٤٥٦ سنه‌ده موجود اولوب مقام حنبلی ٥٤٠ سنه‌ده احداث ایدلمش و ٩٢٣ سنه ده سلطان سلیم طرفندن امیر مصلح الدین واسطه‌سیله مقام حنفی بناء ایتدیرلدی . صوڭره جدهٔ مبارك بکی خوش کلدی طرفندن ایکی قاتلی اولرق تعمیر ایدلوب اوستی مؤذنلره، آستی امام ایله جماعت حنفیه‌یه تخصیص ایدلدی. حاضرده شول روشده‌در.

١٠٧١ سنه‌ده سلطان احمد طرفندن محمد پاشا واسطه‌سیله دخی تعمیر ایدلدی. هر نمازده مقدم اوقوغان امامرغه یتشه آلماغان کشی قایسی امامغه یتشه‌لر شونڭ ایلان نماز قلمقده‌لردر.

اوشبو قبه‌نك اوستنده‌در. بوكا‌رغه توتاش قبة الفراشين، قبة الخزانة، قبة السقايا نام قبه‌لر واردر. (*)

مسجد الحرام

اوزونلغی، شرق طرفنده اولان باب السلامدن غرب طرفنده اولان باب العمره یه قدر دورت یوز آرشین وكینكلگی ایسه جنوب طرفنده اولان باب الصفادن شمال طرفنده اولان باب الزیاده یه قدر اوچ یوز آلتمش آرشین‌در. اورته‌سی آچیق اولوب اطرافی بیش یوز قبه ایله‌ن قاپلانمشدر اون‌توقز ایشیگی اواوب یدی مناره‌سی واردر(**).

(*) قبة الزمزم دورتنچی قرن هجریده بنا ایدلمشدر.

هر طائفه‌نك مسجد حرمده اوتورمق اوچون اورنلریده بیلگولانمشدر وهر قایوسینك مخصوص سقاسی اولوب آنك شاكردلری هر نمازده اوز كشیلرینه زمزم شریفنی مجاناً اچروب یورمكده اولدقلری كبی، بعض برآدم آقچه آلوبك اچروب یوریلر. قزانی‌لر سقاسی بزم سفرمزده عبد الله اسملی ذات ایدی. دلیل افندی وشاكردلری اشتقاق اوچون هر بر حاجیغه آش كتردكلری كبی سقا افندیده آش كتروب شاكردلری ایلان اشتقاق ایدیورلر وزمزم شریفنی مناغه‌ده آلوب كلوب اچره‌لر وینه عیدلك كبی شی طلب ایده‌لر. دلیل افندی ایسه عبدالله السروجی‌نك اوغلی اعمی صالح السروجی اولسه‌ده اوغلی یورمكده ایدی.

تنبیه: هر یرده بولمش آرشیندن مراد شریعت آرشینی اولوب بلادمزده اولان آرشیندن قصقه‌در.

(**) ١٢٦٢ سنه‌ده جده والیسی تاتار عثمان پاشا، سلطان عبدالمجید امریله بر كتابخانه نشكیل ایدوب قبة الزمزم قرینده اولان بر قبه‌غه قویمش صوكره‌سی ١٢٩٩ سنه ده مذكور كتبخانه باب السلامغه كوچرامش حج سفرمده یكرمی بش كون استقامتمده كوب نرسه‌لر استفاده ایتدم. عبدالمجید طرفندن باشلانغان بو كتبخانه‌غه مكه شریفلری وعلماسی طرفندن آثار عتیقه نفیسه‌لری قویله كلمشدر، سیوطی وعلی القاری كبی مؤلفین كرام‌نك اوز قوللری ایله یازلمش رساله مباركه‌لری موجوددر؛ بوندن باشقه حارة الباب نام یرده اظهار الحق صاحبی رحمة‌الله الهندی مدرسه‌سنده‌ده جنابلری طرفندن تشكیل ایدلمش بر كتابخانه بولسه‌ده یراقلغی سببلی مدوامت ایته آلمادم.

كعبة‌الله نك بانی ومجددلری

آدم علیه‌السلام، شیث علیه‌السلام، ابراهیم علیه‌السلام، عمالقه قومی، جرهم قومی، قصی ابن كلاب، قریش طائفه‌سی (افندمز صلی الله علیه وسلام نك اوتوز بش یاشنده وقتنك)، عبدالله بن زبیر، حجاج بن یوسف، سلطان مرادخان رابع العثمانیلردر.

كعبة‌الله ایشگینك آچق كونلری: محرمنك اوچونچی كونی ایرلر اوچون، اون برنچی كونی خاتونلر اوچون.

٢ نچی ربیع‌الاولنك ١٢ نچی كیچه‌سی آچلب فقط طشدن فاتحه ایدلوب اچنه كرلماز. ١٣ نچی كونی ایرلر اوچون، اون اوچنچی كیچه‌سی خاتونلر اوچون آچیلور.

٣ نچی، یكرمنچی كونی مكه مكرمه امیریله والی ولایت وسائر مأمورین اوچون آچلوب آنلر ایسه ایچروسنه كروب زمزم وگل صووی یووب دیوارلرنی انواع خوشبویلر ایله خوشلاندروب انواع ایسلی آغاچلر یاغب توسلارلر (*).

٤ نچی رجبنك برنچی جمعه كونی ایرلر شنبه كونی خاتونلرغه آچلور.

٥ نچی رجبنك ٢٧ نچی كیچه‌سی آچلوب ایچینه كرلمایوب فقط طشدن خلیفهٔ اسلامغه دعاء ایدلوب ٢٩ نده ایرلر اوچون، ٣٠ نده خاتونلر اوچون آچلور.

٦ نچی شعبانك ١٥ نچی كیچه‌سی دعاء خیر اوچون آچلوب ١٥ نده ایرلر اوچون، ١٦ نچی كونی خاتونلر اوچون آچلور.

(*) ٨٨١ سنه ده‌تارلقدن قصلوب كعبة‌الله نك اچنده‌یكرمی‌بش كشی وفات اولدیغی مرویدر. ٨١٥ سنه‌ده جمادی الاخریك كعبة‌الله نی بر توه كروب یدی مرتبه طواف ایدب حجراسودنی استلام ایدوب مقام حنفی قرینده وفات اولمشدر.

٧ نجی رمضان شریفنڭ برنجی جمعه کونی ایرلرگه، شنبه‌سی خاتونلرغه آچلور.

٨ نجی ١٧ نجی کیچه‌سی فقط دعا اوچون گنه آچلور.

٩ نجی ذوالقعده‌نڭ ١٥ نده ایرلر، اون آلتی‌سنده خاتونلر اوچون آچلور. ذوالقعده آخرنده یوقارغی روشچه اچی یوولور.

٢٨ نجی ذوالقعده‌ده توبانگی طرفندن اوچ دورت آرشین بیوك لگنده آق کلینکور ایله احرام کیدریلور. (*)

مسجدالحرام

افندمز صلی الله علیه وسلم وقتنده هریری آچق ایدی؛ حضرت عمر وقتنده دیوار ایله احاطه ایدلوب اطرافنده اولان خانه‌لرنی صاتوب آلنوب بر مقدار توسیع ایدلدی. حضرت عثمان دخی بر مقدار توسیع ایلدی. عبدالله ابن الزبیر وقتده مرمر باغانه‌لر قویلدی.

شرق طرفنده اولان قاپقالری باب السلام، باب النبی، باب العباس، باب علی‌در.

جنوب طرفنده باب بازان، باب بغله، باب الصفا، باب جیاد، باب مجاهد، باب مدرسه عجلان، باب امهانه‌در.

غرب طرفنده باب الوداع، باب ابراهیم، باب عمردر.

شمال طرفنده باب السده، باب العجلة، باب القطبی، باب الزیاده، باب الدریبه‌در.

(*) اوشبو آق ترسه‌نی بعض حاجیلر تبرکا طالاشوب تقسیم ایدوب پرتقالاب آلدقلرنی صوڭره ینه‌دن احرام کیدرلنونی کوردم ١٣٢٨ سنه‌ده حج سفرمده.

(**) حدیث شریفلرگه بناء بر یوزنده افضل اولان مکه مسجدی اولوب آندن صوڭ مدینه مسجدی آندن صوڭ قدس‌ده اولان مسجد الاقصی‌در. له الحمد که فقیرگه بولارنی زیارت میسر اولدی. علماء کرام سوزینه بناً بولالردن صوڭ شامده اولان جامع بنی امیه، آندن صوڭ بروسه‌ده اولان جامع کبیر اولوب صوڭره هر بر مسجد جامع‌لر صوڭره بش وقتلی مسجدلردر.

مناره‌لر

باب العمرة مناره‌سینڭ بانیسی ابوجعفر منصور العباسی ایسه‌ده ٩٣١ سنه‌ده سلطان سلیمان یقدروب سلطان مراد ثالث بناء ایلدی. (*)

باب السلام مناره‌سینڭ بانیسی مهدی خلیفه اولوب ٩٨٣ سنه‌ده مراد ثالث طرفندن تعمیر ایدلدی.

باب‌علی مناره‌سینڭ بانیسی مهدی اولوب قانونی سلطان سلیمان طرفندن تعمیر ایدلدی. باب الوداع مناره‌سینڭ بانیسی مهدی اولوب ٩٨٣ سنه‌ده مراد ثالث طرفندن باب الزیاده مناره‌سی ایله برابر تجدید ایدلدی.

سلیمانیه مناره‌سی ٩٧٣ سنه‌ده سلیمان قانونی طرفندن بناء ایدلمشدر.

مدرسهٔ قایتبای مناره‌سی مصر پادشاه‌لرندن قایتبای بناء ایلمشدر.

مسعای شریف

صفا ایله مروه آراسی اولوب حرم شریف‌نڭ شرق جهتنده‌در. اوزونلغی یدی یوز آلتمش آرشین اولوب، صفا جنوب طرفنده، مروه شمالنده‌در.

مکه‌ده‌گی مواضع متبرکه

١ نجی شعب بنی هاشم‌ده، افندمز صلی الله علیه وسلم نڭ توغان یری. (**)

(*) ابتداء آذاننی باب عمره‌ده اولان مؤذن باشلار ایکان، حاضرده قبة الزمزم اوستنده مقام شافعی‌دن باشلارلر؛ مگر رمضانده ایرته نمازی باب السلامدن باشلانور یعنی باب السلام مناره‌سنده باشلانور. هر ایکی حرمین‌ده اولان باب السلام‌نڭ باشقه ایشکلرگه قاراغانده فضیلتی اولوب بولاردن کرمك مستحبدر.

(**) قبه‌سی سلطان سلیمان قانونی طرفندن بناء ایدیلوب صوڭره سلطان محمود طرفندن تجدید ایدلمش.

٢ نجی شول طرفده حضرت علی کرم الله وجهه‌نڭ توغان یری.

٣ نجی سوقاق الحجرده حضرت خدیجه رضی الله تعالی عنهانڭ یورت اورنی اولدقندن فاطمه، رقیه، زینب، ام گلثوم، قاسم عبدالله‌لرنڭ توغان یرلریدر.

٤ نجی حضرت ابوبکر الصدیق رضی الله تعالی عنه‌نڭ یورت اورنی.

٥ نجی ابوبکر الصدیق جنابلرینڭ مسفله محله‌سنده اولان توغان یری.

٦ نجی حضرت حمزه رضی الله تعالی عنه‌نڭ توغان یریدر.

٧ نجی صفا طرفنده اولان دار الخیزران، هجرتدن مقدم افندمزنڭ عبادة مقامی ایدی. حضرت عمر شول یرده اسلام ایله مشرف اولوب یاایها النبی حسبنا الله ومن الایة آیة کریمه‌سی نازل اولان محل مبارکدر.

٨ نجی سوقاق الحجرده حجر المتکلم‌در اوزرینه «انا الحجر المتکلم کل حین علی خیر الوری ولی البشارة وتلك فضیلة من ذی المعالی خصصت بها وان لمن الحجارة» دیه یازلمشدر.

مبارك طاغلر

١ نجی حرا طاغیدر. جبل نوردخی دینلور. افندمزگه وحی کلمش وعبادة ایتمش اورندر. مناغه وارلدقده صول طرفده کورنب قالور اوستنده اولان قبّهٔ شریفه سلطان عبدالعزیز طرفندن بنا ایدلمشدر.

٢ نجی جبل ابوقبیس‌در اوستنده شق القمر محلی، مسجد حضرت بلال، قدمگاه عبدالقادر الجیلانی کبی مواضع متبرکه‌لر واردر. (*)

(*) ابوقبیس طاغی باشینه منوب قوی باشی آشی تورغان یربار‌در؛ حاضرده‌ده بعضی حاجیلرشونده باش آلوب منوب آشی‌لر ایکان. علی القارینڭ مناسکنده بیاننه قاراغانده اصلی یوقدر.

خیزران مهدی خلیفه‌نڭ جاریه‌سی اولوب، هادی ایله رشیدنڭ والده‌لریدر. وفاتی ١٧٣ سنه‌ده‌در «انا التفاحة الحمراء علیها الطل مرشوش» مصراعنی سویلمشدر ومهدیده مشهور اولان جوابنی ویرمشدر.

٣ نجی جبل ثوردر. افندمز صلی الله تعالی علیه وسلم‌نڭ هجرت وقتنده حضرت ابوبکر ایله قاچوب توردقلری غار شریفلری اوشبو طاغ اوستنده‌در. طاغ یانه ایشاك ایلان بارلوب طاغ توبندن غار شریفکه بر ساعت منوب، توشکانده یارطی ساعتده توشلدی. غار کریله‌چك طرفی طار اولوب آشقمی‌کررگه تیوش. آشقاننده زور بدنلی کشینڭ بر نوع قصلوب قالو احتمالی وار. اچی ایسه نماز اوقورلق بیوك هم کینگدر. چقاچق طرفی تاردگلدر. لله‌الحمد مؤلف فقیرگه‌ده نصیب اولدی.

قبرستان

مکه‌مکرمه‌ده ایکی دانه قبرستان اولوب برسینه جنة المعلا دیرلر. افندمز، محترم بابالری، آتاسی ایله برتوغمه ابوطالب وخدیجة الکبری (*) وآناسی آمنه بنت وهب ایله برچوق اصحاب کرام حضراتی مدفوندر.

٢ نجی شبیکه طرفنده اولوب مدفن علماء واولیاء الله‌در.

مساجد محترمه

١ نجی شرق طرفنده اولان مسجد الرایه‌در.

٢ نجی غرب طرفنده اولان مسجد الحرمین، طائفهٔ جن بورادە قبول اسلام اولمشلر.

(*) حضرت خدیجه قبه‌سی وحضرت آمنه قبه‌سی، سلطان محمود جنابلرینڭ بناسی‌در. اصلی ایسه ٧٢٩ سنه‌ده مکه شریفلرندن برسی طرفندن بنا ایدلمش ١٢٩٨ سنه‌ده سلطان عبدالحمید الثانی طرفندنده تجدید ایدلدی. عبدالله بن حسین السندی‌نڭ الجوهر الثمین فی بعض مناقب السیدة خدیجة الکبری امّ المؤمنین نام تألیفی اولدغی کبی بر زنجی طرفندن تألیف ایدلمش رساله‌دن استمداداً ابن دحلاننڭ اسنی المطالب فی اسلام ابی طالب نام رساله‌سی اولوب، هرایکسی مطبوعدر.

٣نجی شمال طرفنده اولان مسجد الاجابة‌در.

٤نجی مسجد البیعة اولوب انصار کرام حضراتی آنده بیعت ایتمشلر.

٥نجی مناده، جمرهٔ اولی ایله جمرهٔ وسطی آراسنده‌در. افندمز آنده صلاة ضحایی اداء ایدره‌ك قرباننی بوغازلامشدر.

٦ نجی مسجد الکبش، منانك شمالنده اولوب حضرت اسماعیل مقامنه کلمش قوچقارنك بوغازلانمش اورنیدر.

٧ نجی مسجد الخیف‌در؛ منانك جنوبنده اولوب یتمش نفر نبی محترم مدفنی اولمقله افندمزنك محراب شریفینك اورنی واردر.

٨ نجی منانك جنوبنده واقع مشعر الحرام مسجدیدر.

٩نجی عرافاتده اولان مسجد ابراهیم‌در. مسجد نمره‌ده دینلور.(*)

١٠ نجی مسجد التنعیم؛ مکه‌نك غرب طرفنده اولوب عمره اوچون احرام باغلنه‌جق یردر، مدینهٔ منوره‌غه کتمش قافله یولنده‌در.

١١نجی شمال طرفنده اولان مسجد ذی طوی‌در.

١٢ نجی شولوق طرفده اولان مسجد الجعرانة‌در.

عین زبیده

خلفاء عباسیه‌دن هارون الرشیدنك زوجه‌سی حضرت زبیده ٢١٢سنه‌ده عین حنین نامنده اولان صونی مکهٔ مکرمه‌گه کترمك صددنده اولوب عمری وفا ایتمه‌دکندن عرافاته قدر کتورمشدر. توقزنچی یوز هجریه‌غه قدر شول حالنچه قالوب سلطان سلیمان قانونی قزی مهر وماه سلطان طرفندن مکه مکرمه‌غه کترلمشدر. عین حنین‌نك اصلی طائف یولنده اولان جبل طاد اتکنده اولوب حنین چوقرندن اوتدیکی

(*) عرافاتقه منادن، مزدلفه‌دن اوتوب باریلا؛ مکه‌گه یکرمی بش چاقرم مسافه‌ده اولوب ارض حرمنك طش طرفنده‌در.

اوچون عین دینلمشدر. صونك برقسمی وادی نعمانده‌نده کترلمشدر. ٩٣١سنه‌ده خلیفه سلیمان امریله امیر مصلح الدین بدر، حنین وعرفات صولرینك مجرالرینی تعمیر ایلمشدر.

١٠٣٩ سنه ابراهیم نك طرفندن دخی تعمیر ایدیلدیکی کبی ١٠٩٣ سنه‌ده محمد خان رابع طرفندن سلیمان بك معرفتیله تعمیر ایدلدی. اوشانداق١١٨١ سنه‌ده مصطفی خان امریله فیض‌الله افندی طرفندن و١٢٣٥ سنه سلطان محمود ثانی امریله مصر والیسی محمد علی پاشا طرفندن تعمیر ایدلدی. ١٢٩٦ سنه‌ده خراب اولدقندن سلطان عبدالحمید ثانی طرفندن ١٣٢٢سنه‌ده برهیئت کوندرلوب مذکور هیئت حاضرده‌ده حجاج کرام وغیری همت ایالرندن اعانه قبول ایدوب هر وقت تعمیر ایلمکده‌در. ١٣٢٩ سنه‌ده خراب اولدیقندن کوب مصرف ایله تعمیر ایدلوب هیئت قولنده اعانه آقچه آز قالدیغنی غزته‌لرده یازدیلر؛ بناء علیه هر بر مسلمان‌غه حاجی اولسون اولماسون اوشبو عین زبیده‌غه اعانه ایتمك الزم اللازم‌در.(*)

محمل شریف

افندمز صلی الله تعالی علیه وسلم‌نك حج سفرنده وغیر سفرنده منمش دوه‌سنه محمل شریف دینلور ایدی. صوگره‌سی تبرکا بر محمل دوه‌سی ترتیب ایدلوب هر سنه حج وقتنده مکه مکرمه‌غه ستارهٔ شریفه وبعض هدایا یوکلانوب حاجیلر قافله‌سی آلدنده یورتلمشدر. محمل شریف

(*) مکهٔ مکرمه‌ده ایسه اعانهٔ عین زبیده اوچون خصوصی بر محکمه اولوب اعانه ویروچینك اعانه‌سی دفترگه یازلوب قولنه سند کوِیتانسه کاغدی ویرلمکده‌در. همت ایالرنه طوغری موندن چبارمکده ممکندر؛ مراد افندی المکی اسمنه یبارلسه جنابلری شول هیئتده اعضا اولدقندن طوغری تیوشلی اورننه تابشراچقدر.

ایکی دانه اولوب برسی مصر محملی وبرسی شام محملی دینلور. ٩٤٧ سنه‌ده یمن‌ده اولان حبس شهرندنده یمن والیسی مصطفی پاشا همتی ایله احداث اولنسه‌ده بعض سببلره بناء توقتامشدر.

ابتداء محمل ترتیب ایدن ذات حجاج ظالم اولوب خلفاء عثمانیه‌دن یاوز سلطان سلیم جنابلری ٩٢٣ سنه‌ده شوالنك ٢٨ نده شام شریفده بر محمل شریف ترتیب ایلمش. مصر محملی قزل پرده ایله شام محملی یه‌شل پرده ایله اورتلمشدر وهر ایکیسی زینتلی اولوب عادی شردفدن عبارتدر. (*)

حرمینه صره کوندرمك

ابتداء صره کوندرن مقتدر بالله العباسی اولوب برنیچه وقتلر توقتالوب تورب خلفاء عثمانیه دورنده یا کادن باشلانمشدر. هر سنه شام محملی ایله صرهٔ همایون کیلور؛ آندن باشقه حرم شریف ایچون هر سنه مصردن ٤٤٠٩، استانبولدن ١٣٤٤٢ قیه زیتون مایی و٤٤٩ عدد قیه شمع کافوری و ٥٨١ قیه موم واوچیوز درهم گل مایی و٢٥٠٠ عدد بخور واون قیه یخشی ایسلی مای وغیری حوائج حرمین شریف هرسنه کلمکده‌در. (**) مکهٔ مکرمه‌ده یکرمی بش کون مقداری

(*) هر ایکی محمل حج وقتنده مسجد الحرمده باب النبی طرفنده قویلوب نوبت ایلان عسکر طرفندن صاقلانوب طورلمقده وهر کمگه کورمك اوچون رخصتدر. لله‌الحمدکه فقیرگه‌ده کورمك میسر اولدی. ابتداء جنه آرقلی مصر محملی کیتوب صوکره مدینه آرقلی شام محملی کتمکده‌در.

(**) ابتداء مسجد شریفی بخورلمش ذات عمر رضی الله عنه اولوب بو وقته قدر سنت اوله کلمشدر. مدینه مسجدنی هرجمعه کیچه‌سی وجمعه کونی بخورلنب حجرهٔ شریفه ایسه هر کیچه‌سی بخورلانمکده‌در. بعض جاهللر مولد شریف قراۃ ایدلدکده اولان بخورنی العیاذ بالله مجوسی‌نك دیب اصلنه وسببینه دوشنمی یا که دوشنه طروب لقردی ایدرلر. بویله وقتلرده افندمز صلی الله علیه وسلم‌نك روح پرفتوحلری حاضر اولدقندن علماء کرام تعظیماً وقت ختم القرآن وقراۃ المولد الشریف کبی‌لرده بخور وایسلی مای‌لر کبی شیلرنی استعمال ایدیورلر رزقنا الله تعالی من برکاتهم.

توروب ٢٦ نچی ذالحجه‌ده بنجشنبه کون مدینه منوره‌غه یونالوب وقت عصرده (وادی فاطمه) نام منزلگه توشدك، بوالده حضرت میمونة رضی الله‌تعالی عنهایی زیارت ایتدك.

آندن سحر وقتی قوزغالوب (عسفان) منزلنه وقت عصرده یتدك آندن‌ایرته ایلان کیتوب اویله‌دن صوك (خلیص) که یتدك؛ آندن سحر وقتنده کیتوب اویله وقتی (کاظمه) غه یتدك؛ کاظمه‌دن شاب دینگزی کورنوب تورا ایدی. آندن سحردن مقدم چقوب اویله وقتنده (ربق) منزلنه کلدك؛ محرمنك برنچی کونی، دوشنبه کون بکرمنچی دیکابرده ایدی هوانك اسسیلگی سببلی زونتیکسز قیین ایدی. آندن سه‌شنبه کون اویله‌دن صوك کیتوب سحروقتی (مستوره) منزلنه یتوب اشراقدن صوك یورب وقت‌عشاده (بئرشیخ) گه کلدك. آندن اشراق وقتی قوزغالوب اویله وقتنده (بئرحسن) که کلدك. آندن ایرته نماز وقتنده کیتوب طاغ آراسنه کرلدی وشاب دیگزندن اوك طرفقه کیتلدی بعدالمغرب (خلیص) قه یتدك آندن ایرته‌سی کیتوب وقت عشاده (شعب الحاج) گه یتدك کیچه‌سی صووقلق اولدی مقوم (محیسن) نك یورتی‌ده شول منزلده اولدقندن قوی صویب حاجیلرغه ایتنی تقسیم ایدوب حاجیلرنی ضیافت ایتدی؛ حاجیلرده قدر الحال اعانه ایتدیلر؛ آندن اویله‌دن صوك کیتوب وقت المغرب (بئردرویش) که‌یتدك؛ آندن‌مدینه‌منوره‌غه ١٤ ساعتلك یول قالدی. آندن سحر وقتی قوزغالندی، کیچه‌سی غایت صووق یل اولدی؛ دوشنبه کون ٨ نچی کون محرمده ٢٧ نچی دیکابرده اویله‌دن صوك مدینهٔ منوره‌غه کیلوب حسین‌افندی الجباد المدنی خانه‌سنه‌سوقاق الدرة گه توشدك؛ له الحمدکه یول سلامتلك ایلان کچدی هم منزلده ٦٤ تین بخشیش ویروب کیلدك. توه‌چیلرنی پلاو هم چای ایلان یخشی طویدروب کیلدك؛ سلامتلکنك برنچی سببی‌ده شوشی ایکی‌نرسه ایدکی معلوم اولدی اخشامغه مسجد نبوی‌گه حاضر اولوب افندمز محمد المصطفی صلی الله‌تعالی علیه‌وسلم‌نی زیارة ایتو ایله مشرف اولدق حق تعالی قبول ایدوب وتکرارنی نصیب ایدوب یوم جزاده شفاعتنی

نصیب قلسه ایدی! آمین. (*) چهارشنبه عاشورا کونی اولوب حضرت حمزه رضی الله تعالی عنه نی وشهداء احد رضوان الله علیهم اجمعین لرنی زیارة ایتدك وشول کون بعد العصر جنة البقیع نی زیارة ایتدك (**) ۱۱ نچی محرمنك مسجد قبا، مسجد علی، مسجد فاطمه وبئر خاتم ومسجد عمرة النبی علیه السلام لرنی زیارة ایتدك (***).

(*) مسجد القبلتین وغیر مواضع متبرکه گه بدویلر طرفندن خوف اولدیغی سببلی زیارة میسر اولنمادی؛ تکرار بارو نصیب بولوب زیارتلری میسر اولسه ایدی.

(**) جنة المعلا حقنده قاموس صاحبی نك - آثارة الحجون لزیارة الحجون نام رساله سی اولدیغی کبی جنت البقیعده مدفون اولان ذوات کرام حقنده الروضة المستطاب فیمن دفن بالبقیع من الصحابة نام رساله اولوب آنك بیانینه کوره آنده دفن ایلانمشلر بونلردر: ابراهیم ابنه علیه السلام، حضرت عثمان، سعد، سعید، عبد الرحمن، عباس، عثمان، بن مظعون، عبدالله بن ابوبکر، ابی بن کعب، اسید بن خضر، اسامة بن زید، اوس بن ثابت، اوس بن خولی، اسعد بن زرارة، الارقم بن الارقم، جبار بن صخر، جبیر بن مطعم، حارث بن خزیمة، حکیم بن حزام، حسان بن ثابت، حجاج بن علاط، خاطب بن ابی بلتعه، زید بن خالد الجهنی، سعد بن معلقه، سعد بن مالك، سلمة بن سلامة، سلمة بن الاکوع، سهل بن بیضا، سهل بن سعد، سهل بن ابی خیثمه سائب بن یزید، صهیب، عبدالله بن بخینه، عبدالله بن ثابت، عبدالله بن جعفر، عبدالله بن الفسیل، عبدالله بن کعب، عمرو بن ابی سرح، عمرو بن امیه، عمرو بن حزم، عقبة بن عمرو، عقبة بن مسعود، علقمة بن وقاص، قیس بن سعد، قتادة بن النعمان، کعب بن مالك، کعب بن عجرة، محمد بن مسلمه، محمد بن ابی الجهم، محمد بن عمرو، محمد بن ابی معاد، مالك بن عمرو، مالك بن ربیعة، معقل بن سنان، ابوهریرة، فاطمه، زینب، رقیه، ام گلثم، عائشة، حفصة، هند بنت ابی سفیان، زینب بنت جحش، زینب بنت خزیمة، صفیه، جویریة وریحانة.

(***) مسجد قباده حضرت علی کرم الله وجهه مقامنه بویله یازلمشدر:

مقام حضرت حیدر علی المرتضی در بو   زیارتگاه ارواح عموم اولیادر بو.

مقام حضرت فاطمه غه یازلمشدر:

مقام بنت الرسول حضرت فاطمه یی   زیارة ایله بولورسن حیاة دائمه یی.

مقام عمرة که یازلمشدر:

مقام عمرهٔ سلطان انبیاء در بو   مطاف قافلهٔ کعبهٔ هدادر بو.

مسجد قباغه یازلمشدر:

اسس آینی دیرلر بوراده قیلدی نزول   قائم اول بونك کل ای مقتدای اثر رسول.

افندمزنك دوه سی چوککان یرگه یازلمشدر:

مبرك الناقه در اسمی بو محل پاکنك   اولدی جولانگاه قصواسی شه لولاکنك.

بر محرابده یازلمشدر:

طاقة الکشف نبی اولدی بو محرابه علم   حضرت منکشف اولدی بورادن ارض حرم.

بئر خاتم ایسه افندمز صلی الله علیه وسلم نك مبارك یوزگی حضرت عثمان رضی الله عنه نك قولندن مذکور قیوغه توشدکی سببلی بئر خاتم آتالدی.

۱۸ نچی محرمده پنجشنبه کون بعد العصر مدینه ده حجرهٔ سعادت نك اچینه کرمك میسر اولدی. الحمد لله علی ذلك، شم یاغوچی محرم ایله برابر آق کیوم کینوب وآق چالمه چالوب کروب آنده بولمش فیلته لرگه اوت قابزدم مهابتندن حجره سعادتنك نه کیفیتده ایدکنی قاری آلمادم؛ مکهٔ مکرمه ده کعبة الله اچینه کرمکده میسر اولغان ایدی. یوم جزاده بغیر حساب جنت که کرمك میسر اولسه ایدی! مدینه ده اون توقز کون طوردقمده شیخ الاسلام عارف حکمت نك ومدرسهٔ محمودیه کتبخانه لرینه دوام ایدوب کوب نرسه لر استفاده ایتدم وکوب آثار عتیقه لر کوردم. بولاردن باشقه ده هر بر مدرسه نك کتبخانه سی اولوب جمله سی یکرمیگه قریب اولسه ده آراده مکمل راه گی مذکور ایکی کتبخانه در. ۲۶ نچی محرمده جمعه کون جمعه دن صوڭ قبل العصر مدینه دن یتمش صومغه ۲ نچی موقع گه بیلیت آلوب یوروب کیتدك. ماشینه بوزولغان سببلی اوّلگی استانسه ده قوندق. ایرته ایله ن کیتوب اویله وقتنده بوئیر نام قهوه لی استانسه غه یتدك. آندن اصطبل عنترکه کیلوب، آندن ابو المنعم گه، آندن هدیه گه کیلوب سحر وقتی العلاغه کیلدك. آندن مدائن صالحقه کیلدك. دوشنبه کون اویله وقتنده بتوکگه کیلوب قرانتین اوچون توشدك؛ بیش کون آنده بولوب شنبه کون اویله دن صوڭ کیتدك. المحطب، الخیرم وذات الحج منزللرینی کیچوب سحر وقتی معانغه کیلدك؛ مدائح صالح کبی بونده آشخانه وچایخانه لر وار ایدی. آندن کیتوب اویله وقت قطرانه نام منزلگه یتدك؛ بدویلرنك یولنی بوزوب یاندرغان منزللری شول منزلدر. ایکندی وقتی زیزیه ده بولدق، آنده قدسدن کیلگان عربلر آشلق ساچه ایدیلر؛ آندن عمانغه کیلدك، آنده مهاجر چرکسلر زراعت ایله مشغول ایدیلر. وقت سحر درعاده بولدق، حیفاغه تیمر یول شوشی منزلدن آیرلادر آندن کیتوب ایکندی وقتی شام شریفده بولدق.

مسجد النبوی

افندمز صلی الله تعالی علیه وسلم مدینهٔ منوره‌گه کیلگاچ بر طرفی یتمش، بر طرفی آلتمش آرشین ایدرك مسجد شریف بناء ایتدی. صوڭره خیبر صوغشندن قایتقاچ هر ایکی طرفینی یوزر آرشیندن ایدوب زورایتدی. نیگزینه اوچ آرشین مقداری طاش قویلوب آندن یوقارغی طرفی یانماغان کیرپچ ایله اشلاندی. توباسی خرما آغاچی ایله یابلدی؛ قبله‌سی بیت المقدس طرفنده ایدی؛ اوچ ایشگی اولوب برسی حاضرگی قبله طرفنده، ٢نچیسی باب عاتکه حاضرگی باب الرحمةدر. ٣نچیسی باب آل عثمان اولوب باب جبرائیل دیب معروفدر.

توبه‌سی خرما ایله یابلودن مراد، دورت طرفندن بر آز یری یابلوب اورتاسی آچیق قالدرلمشدر. مسجد اطرافینه افندمزنڭ خاتونلری اوچون حجره‌لر بناء ایدلمشدر. مسجد نبوی‌نڭ نه مقدار اولدیغی حاضرده علامتلر قویلوب بلدرلمشدر.

بناء حضرت عمر رضی الله تعالی عنه

حضرت عمر، مسجد نبوی‌نی حضرت عباس‌نڭ یورطینی آلوب زورایتدی. کیڭلگینی یوز یکرمی، اوزونلغینی یوز قرق آرشین ایتدی. آلتی ایشك یاصادی: اوڭ طرفنه ایکی، صول طرفنه ایکی، آرت طرفده ایکی ایشك ایدی هجرتنڭ اون یدنچی سنه‌سی ایدی.

بناء حضرت عثمان رضی الله تعالی عنه

حاضرگی قبله طرفنده اولان استیناغه قدرلی آرتدردی ومحراب

یاصادی. مغرب وشام طرفلرندن آرتدروب حضرت عمرکبی؛ مشرق طرفی شول کویی طوردی. جنابلری استینانی طاشدن ایتدکی کبی باغانه‌لرنیده طاشدن ایتدی وتوشه‌مینی ساج آغاچندن ایتدی؛ حضرت عثمان بناسی اون توقزنچی سنه‌سی ایدی.

خلفاء امویه‌دن ولید بن عبدالملکنڭ زیاده‌سی

ولید جنابلری افندمز صلی الله تعالی علیه وسلم‌نڭ. قبر شریفلرینی وخاتونلرینڭ، قبله وشام ومشرق طرفنده اولان حجرهٔ شریفلرینی مسجد ایتمش. خلفاء راشدین‌دن صوڭ. عدالتی ایلان مشهور عمر بن عبدالعزیز حضرتلری ولید طرفندن حاکم مدینه اولدقندن بو خیراتلر آنڭ تشویقی سایه‌سنده وجوده کلمشدر. ولید بناسی ٨٨ سنه‌سیدن باشلانوب ٣ سنه‌ده تمام اولمش تمام اولدیغی بعدنده ولید حج قیلوب مدینهٔ منوره‌نی زیارة ایلامشدر. (*)

خلفاء عباسیه‌دن مهدی‌نڭ زیاده‌سی

مهدی‌نڭ زیاده‌سی ایسه فقط شام طرفندن‌غنه اولمشدر.

حریق المسجد

٦٥٤سنه‌ده جمعه کیچه‌سی رمضان شریف اوّلنده مسجد نبوی‌ده

(*) شامده اولان جامع امیه‌ده اموی‌لردن اولان اوشبو ولید بن عبدالملك‌نڭدر. مستعصم بغدادده اولان خلفاء عباسیه آخری اولوب بعضلری مصرغه کلوب قوری خلیفه اسمنی کوتاررب تصرف چرا کسه کبی امیرلر قولنده اولوب سلطان سلیم وقتنده عثمانیلرغه خلیفه‌لك لقبی بتمامه کوچمشدر. والی یوم القیام ثابت اولسه ایدی.

یانغین اولمشدر. خلفاء عباسیه‌دن مستعصم بالله وقتنده ٦٥٥ سنه‌ده عمارة‌که شروع ایدلسه‌ده ٦٦٦ سنه بغدادنی هلاکو خراب ایلادکندن، مصر پادشاه‌سی علی بن ایبك الصالحی ویمن صاحبی یوسف بن المنصور لر طرفندن عمارة اولنوب تمامی ایسه مصر سلطانی ملك الظاهر بیبرس الصالحی طرفندن اولمشدر.

مصر سلطانی قایتبای نڭ زیاده‌سی

قایتبای جنابلری مغربدن فقط قبر شریف طوغروسنی‌گنه زیاده ایلمشدر.

حریق المسجد الشریف ثانیا

٨٨٦ سنه‌ده رمضان شریفنڭ ١٣ نجی کیچه‌سی مناره رئیسته‌ده اولان مؤذن تهلیل ایتدکی وقت‌یاشن صوقمشدر؛ بتامه مسجد شریف اوت آلمشدر. سلطان قایتبای طرفندن تعمیر ایدلمشدر.

سلطان عبد المجید العثمانی زیاده‌سی

١٢٦٣ سنه‌سی واقع اولوب مسجد شریف نڭ دورت طرفندن آرتدرلمشدر ومسجد شریفنڭ توبه‌سز یرینه وادی تحقیقدن واق تاشلر کترلوب صالنمشدر. مسجد شریفکه باب مجیدی نام ایشك آچلدیغی کبی مدینه‌نڭ سورینه‌ده بر قاپقه آچلمش مخزن خانه‌لر ومکتبلر بناء ایدلمشدر.

(*) قایتبای مصرده اولان چرکسلردندر. عبد المجید ایسه حاضرگی سلطان محمد رشاد خامس وسابق عبدالحمیدلرنڭ آتاسی وسلطان عبدالعزیز مرحومنڭ آغاسیدر.

محل النساء

١٢٥٠ سنه‌ده سلطان محمود العثمانی حلیله‌سی کلدکنده خاتونلر اوچون نماز قیلنه‌چق اورن عمارة ایدلمشدر. (*)

دار العشرة

مسجد شریفنڭ قبله طرفنده‌در؛ عبد الله بن عمر رضی الله تعالی عنهانڭ یورطیدر.

عبد الله افندی الخطاط

جنابلری استانبول‌دن کیلوب مسجد شریفده اولان یازولری یازمشدر. روضه قبه‌لرینه سورة الکهف ایله سورة الرحمن، افندمز یوزی قارشوسنه قصیدة البردة، قبله دیوارینه بعض آیات قرآنیه ایله افندمزنڭ اسماء شریفه‌سی یازلمشدر. اوچ سنه‌ده تمام اولوب اوشبو سلطان مجید عمارتی‌نڭ تمامی ایسه ١٢٧٧ده اولمشدر.

محراب النبی

محراب النبی صلی الله تعالی علیه وسلم بوندن مراد افندمزنڭ امام بولوب طورغان اورنیدر. بوقسه عصر سعادتده وخلفاء راشدین

(*) سلطان محمود مدرسهٔ محمودیه‌نڭ بانی‌سی وسلطان عبدالمجید ایله عبدالعزیزنڭ آتاسی حاضرده‌گی ترکیه ولی عهدی یوسف عزالدین‌نڭ جد امجدی‌در.

دار العشرة تبرکاً شول کویی صاقلانمقده‌در اچنده بر قویی وبر کچی خرما آغاچلرندن باشقه نرسه‌سی یوقدر شیخ الاسلام عارف حکمت بك‌نڭ کتب خانه دار العشرة نڭ یاننده اولدقندن حرم شریفکه یاقن ومدینه‌نڭ برنچی کتب خانه‌سی‌در.

عصرنده اچى قوش محراب يوق ايدى. بويله محراب (*) ايسه بدعت حسنه‌در بونى احداث ايدوچى عمر عبدالعزيز جنابلريدر.

٢ نچى محراب العثمانى بوندن مراده - امام طورغان يريدر. جنابلرى آرتدرغان ديوارده.

٣ نچى محراب السليمانى سلطان سليمان جنابلرى بناء ايتدكندن بويله‌دينلمشدر. محراب الحنفى‌ده دينلور. حنفى‌لر صلاة صبحدن باشقه‌ده ابتداء بومحرابده نماز قلدقلرى اوچون شافعيلر محراب النبويده حنفى‌لردن صوڭ اداء ايدرلر؛ فقط تراويحده برابر اداء ايدرلر حج وقتنده ايسه امام محراب حضرت عثمان رضى الله عنه‌ده اولور

٤ نچى محراب التهجد اولوب اوزرنده آية التهجد يازلمشدر افندمزنڭ تهجد اوقوغان يراريدر.

٥ نچى محراب حضرت فاطمه رضى الله تعالى عنها اولوب مومى اليهانڭ، قبرى يانده احاطه اچنده‌در.

٦ نچى آغالر اوتوره طرغان يرنڭ آرتنده بر محراب بار رمضانده شيخ الحرم اولان ذات تراويحنى شونده اداء ايدر.

منبر شريف

افندمز صلى الله عليه وسلم ابتداء، مسجد شريفده خرما بوتاغندن اولان باغاناغه سويالوب خطبه اوقردى؛ صوڭره منبر شريف ياصالدى اوطورا طورغان يرى ايله‌ن دورت باصقچ اولوب افندمز ٣ نچى باصقچده طوررايدى؛ حضرت ابو بكر رضى الله عنه ٢ نچيده،

(*) بوحقده سيوطى، جنابلرنڭ خصوصى رساله‌سى واردر. مراجعت اولنه. بناءً عليه حكومت طرفندن رخصت اولمغان بش وقتلى مسجدلرگه مسجد ايكاننى بلدرب محراب ياصاتب ماتاشمق عبث اشدر.

حضرت عمر برنچيده، حضرت عثمان يرگه باصوب اوتوب، صوڭره افندمز مقامينه منوب صحابه‌لر طرفندن انتقاد ايدلدى. حضرت على يرگه باصوب طوردى. منبرگه ابتداء نرسه يابقان ذات حضرت عثماندر. مروان وقتنده منبر شريفكه آلتى باصقچ زياده ايدلوب جمله‌سى طوقز اولوب خطيبلر يدنچى باصقچده طورور ايديلر. منبر شريف وقتى ايلان آلشدرولوب طوردى؛ حاضرگى منبرنى سلطان مراد رابع جنابلرى ٩٩٨ سنه‌ده قويدرب مقدمگى سلطان قايتباى منبرى مسجد قباغه قويلدى.

افندمز وقتنده اولان باغانا اورنلرى

١ نچى اسطوانة المخلقة اولوب افندمزنڭ نفل نمازى اوقى تورغان اورنى اولمشدر. ٢ نچى اسطوانة حضرت عائشه رضى الله تعالى عنها اولوب برآز وقت افندمز فرض نمازلرنى اوقومشدر. ٤ نچى اسطوانة التوبة اولوب ابولبابة اسملى صحابه بر گناه سببلى اوزينى شول باغاناغه بيله‌ب توبه قيلمشدر. ٤ نچى اسطوانة السرير اولوب افندمز بعض وقت اورندقنى شونده قويدروب اوطورر اولمشدر. ٥ نچى اسطوانة المحرس اولوب حضرت على كرم الله وجهه افندمزنى صاقلاب تورغان يردر. ٦ نچى اسطوانة الوفود اولوب ايلچيلر اوطورا طورغان يردر. ٧ نچى اسطوانة جبريلدر. ٨ نچى اسطوانة التهجددر. بولردن باشقه اوچ يوز يكرمى يدى باغانا اولديغى مرويدر.

قنديللر

حجرۀ شريفه‌دن باشقه، فقط مسجد شريف اچنده آلتى يوزلر

چماسنده قندیل اولدیغی مرویدر. فقط حاضرده ایلیکتریق ایله تنویر ایدلدکندن قندیللر بو عددن آزدر. ابتداء مسجد شریفکه شم یاقفان عمر رضی الله عنه ایدکی مرویدر. حجرهٔ شریفه‌ده اولان قندیللر ایسه یوز مقداریدر.

ستارهٔ حجرهٔ شریفه

اوّل پرده یابوچی خلفاء عباسیه‌دن مهدی‌نك خاتونی خیزراندر بعضلر مصر وزیری ابن ابی الهیجاء دیمشدر. صوڭره خلفاءعثمانیه طرفندن یباریله کلمشدر. ١٢٧٩ سنه‌ده سلطان عبد المجید طرفندن حاضرلنمش اولان ستاره‌یی مرحوم وفاتندن صوڭ سلطان عبد العزیز یبارمشدر. بوستاره شریفه ایسه ١٣٢٧ سنه‌ده آلنوب تجدید ایدلدی شو سنه‌سی اورسکی‌گه کیامش مدینه‌لك احمد سعید افندی آلوب کیلوب فقیرگه آزراق هدیه ایتدی وتبرکا دایم صاقلامقده‌من.

قبة الخضراء

حجرهٔ شریفه‌نك یوقارغی کنبذی مقدم آق بویاوده اولدقندن قبة الزرقاء وقبةالفیحاء آتالوردی. ١٢٨٩ سنه‌ده سلطان عبد العزیز طرفندن یه‌شل بویاوغه بویالوب قبة الخضراء آتالدی.

رباط العجم

بو اسمده اولان وقف خانه‌نی جمال الدین الاصفهانی نام ذات بناء ایدوب عجم‌فقرالرینه وقف ایتدکندن رباط عجم دینلمشدر. افندمز

صلی الله علیه وسلمنك جسد شریفلرینی اوغرلامق اوچون کیلمش ایکی عجم‌نی یوتقان بر دیب مشهور اولان قصه‌نی کتب تواریخ تکذیب ایدیور. اول واقعه‌ده، فی نفسه درست اولوب ایکی نصارا طرفندن یر آستندن قازلوب قبر شریفکه یقینلاشدقده شامده اولان نور الدین الشهید نام پادشاه دوشینه افندمز کروب «بنی بو ایکی ذاتدن قوتقار» دیدکی سببلی جنابلری مدینهٔ منوره‌گه کیلوب خلقنی جمع ایدوب دوشنده کورمش ایکی ذاتنی طانوب، طورغان یرلرینی تفتیش بعدنده خیانتلرینی طابوب آلارنی قتل ایدوب قبر شریف اطرافینه‌قورغاش اریتوب قویدرمشدر. بو واقعه ٥٥٧ سنه‌ده اولمشدر. بوندن باشقه قرق نضر عجمنك مدینه‌حا کیمینه رشوة ویره‌رك شیخین‌نك جسدشریفلرینی اوغرلامق اوچون کیچ برلان باب السلامدن کردکلری ومنبر شریف یاننده یرگه یوتلدقلری روایت ایدلور.

سور المدینة

مدینه‌نك کیر پچی اسحاق بن محمد الجبدی طرفندن ٢٦٣سنه‌ده بناء ایدلوب جنة البقیع طرفنده بر قاپقا، مغرب طرفنك قباغه چغارغه بر قاپقا، اُحد طرفینه بر قاپقا وشمال طرفنده بر قاپقا اولمشدر. ٧٥١ سنه‌ده امیر سعد بن ثابت طرفندن خندق قازدرامشدر. و٩٤٦ سنه‌ده سلطان سلیم طرفندن تجدید ایدلوب حاضرده بیش قاپقه‌لیدر. شام طرفنده باب المجیدی، بقیع طرفنك باب البقیع، احد طرفنك باب الشامی، مناخه طرفنك باب الصغیر آندن صوڭ باب المعری اولوب بوندن کروچی شول اورام ایله باب السلامغه منتهی اولور. بو سورنڭ طشنده جنة البقیع دن باشلانغان دخی بر سور واردر بونڭده بقیع طرفنده ایکی قاپقه‌سی اولوب برسی عوالی تسمیه ایدلمشدر.

٣ نچیسی باب قبا؛ ٤باب العنبریة اولوب مکه‌دن کیلمش قافله اوشبو قاپقادن کردیگی کبی تیمر یول استانسه‌سیده مذکور قاپقاده‌در. ٥ نچی کوه اولوب احد طرفنده‌در.

مناخة

ایکی سورنڭ آراسنده قافله‌لرنڭ توه‌لری چوگه تورغان بوش یر اولوب، عثمانلی سلطانلرینڭ بعضسی طرفندن وقف ایدلمشدر. قزانلی مدرسه‌سی شوشی مناخة‌نڭ‌ده خارجنده زقاق جعفر نام اورامده حرم شریفکه یراق اورنده‌در. مدرسهٔ مذکوره‌یی تأسیس ایدن عبد. الستار بن جابر آخوند جنابلری ١٣٢٧ سنه‌ده وفات اولوب صدیق نام مجاور طرفندن اداره ایدلمکده‌در. امامی ایسه حسین افندی الاوردی اولوب مدرسی منصور الاوفای ومؤذنی عمادالدین افندی‌در.

مدرسهٔ محمودیه (*)

سلطان محمود خان طرفندن ١٢٣٧ سنه‌ده بناء ایدلمشدر. خراب اولدیغندن ١٢٨٧ سنه‌ده سلطان عبدالعزیز خان طرفندن تجدید ایدلمش.

اغالر.

نور الدین الشهید وقتنده اون ایکی دانه خادم قویلدی؛ حافظ

(*) مدرسهٔ محمودیه‌نڭ کتبخانه‌سی شیخ الاسلام عارف بك کتبخانه‌سندن صوڭغی مکمل کتبخانه اولوب اچنده قول یازمه غریب کتابلر ومؤلفاری خطی ایله یازلمش مبارك رساله‌لر واردر.

کلام الله اولدقلری شرط ایدلمشدر. بعضلر سلطان صلاح الدین حضرتلرینه نسبت ایدیورلر. صوڭره‌سی عددلریده زیاده اولوب نوبة ایله خدمت ایدیورلر. اورنلریده اصحاب الصفةلر رضی الله عنهم طورغان یرده‌در.

تبلیغ سلام الغیر

ویسن له اذا اوصاه احد بالسلام علی رسول الله صلی الله علیه وسلم ان یقول السلام علینا یا رسول‌الله من فلان بن فلان. (تاریخ البرزنج) مدینهٔ منوره‌گه جنت البقیع‌گه کومملک اوچون بر کاغدغه اسمینی وآتاسی اسمینی یازوب یبارمك بزده معروف اولسه‌ده اصلی کورلمادی.

معلوم اولسونکه حج سفرینڭ قیین یری مکه ایله مدینه آراسی اولوب توه ایله اون ایکی کونلك سفردر. آقچه‌سی کوب کشیلرگه شامدن اول مدینه‌گه باروب بنه کیری شامغه کیلوب آندن پاراخود ایله جده‌گه بارلسه جده‌دن فقط ایکی کونلك گنه توه سفری اولاچقدر. فرض حج اوچون ایسه خطر الطریق اصلا یوقدر. چونکه توه سفری فقط ایکی کونلك یول اولوب ایکی آراده ترك عسکری صاقلامقده اولدغندن هیچ بر خوف خطر یوقدر. جده‌گه قدرلی ایسه پراخود اولدقندن ٢ نچی کلاصقه اوطورلسه ڤولغاده یورودن برده فرقیده یوقدر. خادملری هر وقت قایناغان صونی اوز اسبابی ایله حاضرلادکی کبی آشنیده اوز اسبابی ایلان پشروب کیتورمکده‌در. ڤولغا سفرندن آرتق بریده پراخودده مسلمان طرفندن صویولمش یاکی ایتنڭ هر وقت بولوب طورمافیدر. حاصلی مدینه مکه آراسینی توه ایله یورمگان کشیگه اصلا قزان اوچاق صماوار کوتارمك حاجتی یوقدر. شام تیمر

یولندەدە ۲ نچی موقع خادمی قاینار صو حاضرلمکدر. بناءً علیه امنیت الطریق یوق دیمکلکلری جهالتدن کیلگان یاخود بی‌نماز عذریدر. اوشانداق اولمدن قورقمقلقده یوقارغی عذرلر کبیدر. فرض حجنی اداء اوچون رشوة کبی شیلرنی ویرمکنڭ جوازیده مناسك علی‌القاریده مصرحدر. حاجیلرغه رفیق نام رسالەنکدە، حاجیلرغه قزان صماوار کبی شیلرنی آلورغه قوشماقی زمانەغه موافق مصلحت دگلدر. مدینه منورەدە ۱۳۲۸ سنەدە بزم حج سفرمز سنەسی آچلمش اعلی نومیر واردر؛ همه آشامق اچمك نرسەسی آوروپا اصولنده تمیز ومکملدر. مجاور وغیر دلیللرگه توشوب محبوس اولوب یاتمقدن حر اولەرق اوز آلدیگه بر حجرەدە یاتمقنی آرزو ایدوچیلرگه حاضردر. مکهٔ مکرمەدەدە اولاچقی شبهەسزدر.

حجدن قایتقانده ممکن قدر حاجی پراخودی ایله روسیه‌گه قایتماسقه طروشورغه تیوشدر. استانبولغه یاکه بیروت وازمیر کبی تورکیه شهرلرینڭ برسینه بیلیت آلورغه کیرەك. آندن صوڭ اوز آلدیگه حر اولەرق مصردن باشقه هر یرگه بورمك ممکن وآدیسا آرقلی قایتمق ممکندر. گرچه بیلیت حاجی بیلیتی بولسەدە فقط حجدن صوڭ انگلیز سوداگیر بیلیتی بولسەدە قرانتینلر بتمی توروب مصرغه کرتمیدر. ممکن اولسه مصرغه باروشلی کرورگه یاکه فرصتی اولوب صوڭره سیاحت قیلماقینه اوشانغان کشیلرگه مکه مدینەدن باشقه سفرنی اوز آلدینه قزانغه یاکه مسکاوگه بارغان کبی یکل گنه سیاحت تیوشدر. چونکه حج سفرنده کشینڭ نرسەسی کوب اولدقندن بولداشلری رضا اولمدقندن وحجدن مقدم رمضاندن صوڭ کیتو سببلی فرصتی آز اولدقندن کمالنچه اسلام شهرلرن کوروب بولمیدر. حجدن صوڭ ایسه حاجی‌محنتلر کوروب سفردن طویغان وآرلغان اولوب اهل‌اولادینه قایتمقغه میلی کوبرەك اولدقندن بتمامه کورمك میسر اولمیدر.

بستان سیدتنا فاطمه رضی الله عنها

مسجد نبوی رسمنده بو یرنی جنابلرینڭ باغچەسی دیب کورسەتەلر؛ واقعده آنده بر قاچ خرما آغاچی وار. مجداللغوی بیانینه بناءً عزیزالدولة وقتنده اوطرتلمشدر.

بدر بن فرحون نام ذات مقدمده بر قدر خرما آغاچی بارلغنی یازا؛ ابن جبیر ایسه ۱۷ عدد ایدی دیدر. حاضرده سکز دانه خرما آغاچی، بر سدرة، بر حمره نام آغاچ واردر. یاننده بر قیو بولسه تاریخ کتابلری آنڭ کمنکی ایدکنی یازمیلر؛ بونیده حضرت فاطمەغه نسبت بیروچیلرده بار.

شیخ‌الاسلام کتبخانەسی

سلطان سلیم ثالث وقتنده شیخ‌الاسلام اولان عارف حکمت بن ابراهیم عصمت بك المتوفی ۱۲۷۵ سنەنڭ آثار خیریەسندندر. قبری اسکدارده نوح قیوسی جوارنده؛ السنهٔ ثلاثەدە اشعاری واردر. انسابی ابراهیم بن اسماعیل بن ابراهیم البغدادیدر. والدی ابراهیم عصمت ملا نعمة‌الله بن عمر الاوتاری القزانی؛ حجدن قایتدقنده استانبولده طوردقنده مرید اولمش وسلطان سلیم جنابلریده مرید اولدقندن شیخ سلیمیه دیب معروف اولمشدر. مذکور نعمة‌اللهنڭ تصوفده رسالهٔ مدینه نام رسالەسی اولوب اولی الحمدلله‌الذی جعل قلوب عرفائه معادن اسراره الخدر. وفاتی استانبولده ۱۲۳۲ سنەدە. جنابلری فیض‌خان الکابلی خلیفەلرندندر. بو مملکتده فخرالدین نام اوغلی قالوب نعمة‌الله بن رحمة‌الله التوضیحی‌گه داماد اولمشدر.

شام شریف

جبل قاسیون‌دن چقغان عین‌الفیجه (بردە) یلغەسی شهر اچندن آغوب شهردن طشده بحرالمرج دیلان عتیبه کولنی یاصامشدر. بو یلغەنڭ

طاغ طرفی صالحیه نامنده اولوب محی الدین العربی، عبدالغنی النابلسی، ماموق بابا الکردی، مولوی (*) خالدالبغدادی، عائشة الباعونیه کبی مشهور ذاتلر نڭ مقبره‌لری شول طرفده اولدیغی کبی قاسیون طاغنده قابیل هابیل‌نی قتل ایتدکی یر، آدم علیه‌السلام توردیغی مغاره‌لر بار. مذکور بلغه یزید بن ابی سفیان طرفندن یاصالدغندن نهر یزید دیبده مشهوردر.

جامع امیه

امویلردن ولید بن عبدالملك (**) طرفندن بناء ایدلمشدر. اچنده حضرت یحیی علیه السلام‌نڭ باشی زیارتگاه‌در وبر طرفنده حسین رضی الله تعالی عنه‌نڭ باشی واردر. منارة بیضاء (آق مناره) اوشبو شرق طرفنده‌در.

صلاح الدین الایوبی

جامع مذکورنڭ یقیننده سلطان صلاح الدین یوسف بن ایوب‌نڭ

(*) خالدالبغدادی الشافعی جنابلرینڭ وفاتی ١٢٤٢ سنه‌ده طاغون ایله اولب جنازه‌سی مریدی ابن عابدین طرفندن اوقلمشدر. قبری اوزرینه سلطان عبد الحمید الثانی طرفندن عمارة ایدلمشدر. ابن عابدین طرفندن جنابلرینڭ ترجمهٔ حالی یازلدیغی کبی اسمعیل الغزی طرفندنده یازلمشدر. جنابلری سلامت وقتلرنده کتابلرنی وقف ایتمشدر وصالحیه‌ده اوز یورطنده اولادی قولنده حفظ ایدلمکده‌در. جنابلرینه زین الله الشریفی، ضیاءالدین الـکمشخانوی احمد الطرابلسی‌لر واسطه‌سیله انتسابم اولدیغندن قبرلرنی زیارة ایتسامده کتب خانه‌لرنی زیارة ایته آلمادم رزقنا الله تعالی من انفاس برکاته آمین وقدس الله تعالی اسرارهم آمین.

(**) جنابلری مسجد نبوی‌نی توسیع ایتدکی کبی قدس‌ده اولان صخرة الله قبه‌سنی بناء ایتدی وفاتی ٩٦ سنه باب الصغیر مقبره‌سنده مدفون.

قبری واردر. جنابلری قدس شریفنی اهل صلیب‌دن قوتقاردیغی کبی مصرنی شیعی‌لکدن قوتقاروب سنی ایتمشدر؛ وفاتی سنه . . .

نورالدین الشهید

وفاتی ٥٦٩ سنه‌ده اولوب شامده اوزی بنا قیلمش مدرسه‌سی قربنده مدفون. افندمز صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلری دوشنه کروب جسد مبارکلرنی اوغرلارغه کلمش کشیلرنی اعلام ایدوب بناء علیه اول کشیلرنی تابوب قتل ایتدیردکی بعدنده قبر شریفلرنی تیمر ایله احاطه ایتمشدر.

مقبرة خارج باب الجابیة

بو مقبره‌ده عاتکه بنت یزید زوجة عبدالملك بن مروان اولدیغی کبی عشره مبشره‌دن اولان ابو عبیدة الجراح جنابلرینه منسوب بر مسجد شریف واردر. یزید قبریده مذکور مسجد قربنده اولوب طاش آتب کتمك معروف اولدقندن مکه مکرمه‌ده اولان ابولهب قبرنه طاش جیلدقی کبی مونده‌ده جیلمشدر.

مقبرة باب الصغیر

صحابه‌دن اوس بن اوس الصحابی، بلال الحبشی، (*) عویمر الخزرجی،

(*) بلال الحبشی قبرنده اولان عمارة ١٢٤٨ سنه‌ده بناء اولمشدر. معاویه قبری عمارتی ایسه ١١١٠ سنه‌ده محمد پاشا طرفندن تجدید ایدلمشدر. زوجات مطهرة ام سلمة، حبیبة قبرلری‌ده مذکور مقبره‌ده اولدیغی ظن ایدلەرك سلطان عبدالحمید طرفندن قبر شریفلرنه عمارة ایدلشدر. باب الصغیر مقبره‌سنه قدر شام شریفده ایلکتریقلی واغون یورمکده‌در. مدینه قدم استاسیونی واکزالی‌ده شوشی طرفده‌در.

حضرت معاویة بن صخر، واثلة بن الاسقع وسهل بن الربیع کبیلر اولدیغی کبی علماء کرامدنده چوق ذاتلر مدفوندر. کوبسینك قبرنك طاشی اولوب اسملری معلوم. جملەدن ابن عابدین حضرتلری آباء واجدادلری ایلان شول مقبرەدەدر.

مقبرة الشرقی باب توما

خولة بنت الازور الصحابیة وضرار بن الازور وابومرثد الغنوی وجبل بن معاذ وابان بن ابان کبی صحابۀ کرام قبرلری اولدیغی کبی مشایخ کرامدن شیخ رسلان بن یعقوب الدمشقی وشیخی ابوعامر (*) وخادمی ابو المجد قبرلری باردر.

مقبرة ابی الدحداح

ابو الدحداح الصحابی قبری أولدیغی مرویدر. بناء علیه باشقه علماء کرام ومشائخ عظام اوچونده مدفن یاصالمشدر.

حمص شهری

شام شریفدن حمص آرقلی حلب الشهباءغه چویون یول بتدیکی کبی طرابلس الشامدن حمصغه یتمشدر. حمصدە کعب الاحبار قبری اولدیغی کبی سیف الله اولان خالد بن ولید حضرتلرینك قبری واردر. عمر بن عبدالعزیز جنابلری دە حمصدە دیر سمعانده مدفوندر.

(*) شیخ عامر شیخ یاسیندن اول مسلمەدن، اول عقیلەدن، اول ایسه علی بن علیمدن اول ابوسعیددن، اول عیسی الحرامدن، اول سری السقطیدن تصوف آلمشدر.

خالد بن ولید وفاتی ٢١ سنەدە اولمشدر. بولاردن باشقه صحابه قبرلری اولدیغی سویلانسەدە یوقاریدە جنة البقیعدە مدفون صحابۀ کرام حقنده تألیف ایدلمش کتابنك مؤلفی بو کتابنی شول سببلی حمصدە تألیف ایتدکنی خطبەسنده سویلادکنی مدینه شیخ الاسلام کتب خانەسنده مطالعه ایتدکمدن شوشی قدر ایله اکتفاء ایتدم.

مکتبة الظاهر

ملك الظاهر بیبرس جنابلری ٦٧٦ سنەدە وفات اولوب اوغلی ملك السعید (*) طرفندن مدرسەنك برقبەسنده دفن ایدلمشدر. اتفاقی اولەرق شو سنەسی ملك السعید محمد برکەدە وفات اولوب مذکور قبەدە سلطان قلاوون طرفندن دفن ایدلمشدر. بناء علیه قبة مذکوره قبة الظاهر دیوب معروفدر. بو کتبخانەنك ابتداء تاسیسنده ایکی مك دورت یوز آلتمش بیش کتاب اولوب صوکرەسی هرکم طرفندن زیاده ایدله تورمشدر. بو کتبخانەنك ابتداء تاسیسی ١٢٩٨ سنەدە سلطان عبدالحمید الثانی وقتنده شام والیسی حمدی پاشا وجمعیت خیریه رئیسی ابن عابدین زاده علاء الدین افندیلرنك همتی ایلەن تأسیس ایدلوب شامده اولان اون عدد کتبخانەدن جمع ایدلوب اسامی کتب ترتیب ایدلوب جمعیت خیریة مطبعەسنده طبع ایدامشدر. حاضرده کتبخانەدە مستعمل شونك برسی اولوب صاقلانمقدەدر. بر نسخەسن حج سفرمدە شام کتابچیلرندن طابوب ٤٠ تینگه صاتوب آلدم. کوچرلمش کتبخانەلر بونلردر: مکتبة العمریة، شیخ الاسلام ابو عمر محمد بن قدامة المقدسی المتوفی ٦٠٧ سنەنك اولوب صالحیەدە ایدی. ٢نچی - عبدالله پاشا بن محمدپاشا کتبخانەسی اولوب والدی طرفندن ١١٩٣ سنه بناء ایدلمش مدرسەدە ایدی. ٣ نچی سلیمان پاشا العظم کتبخانەسی اولوب ١١٥٠ سنەدە بناء ایدلمش مدرسەسینه وقف ایلمشدر. ١١٩٦ سنەدە باب البرید اسملی اورنده. ٤ نچی مکتبة الخیاطین اولب الحاج اسعد پاشا ابن الحاج اسماعیل پاشانك والدی طرفندن بناء ایدلمش مدرسەدە وقف ایدلمشدر. مدرسهٔ نوریة قربنده محلة الخیاطیندە

(*) مالك السعید والدی وفاتی بعدنده شافع وحنفیلر اوچون ایکی مدرسه وبر دارالحدیث بناء ایدوب والدی دفن اوچون برقبة بناء ایدوب شونده دفن ایلمشدر.

مدرسه بناسی ١١٤١ سنه‌ده اسعد پاشا طرفندن ١١٦٢ سنه‌ده تعمیر ایدلوب ١١٦٥ سنه‌ده کتابلر وقف ایدلمشدر. ٦ نجی مکتبة المرادیة شیخ مراد النقشبندی المتوفی ١١٣٢ سنه‌، طرفندن بناء ایدلمش مدرسه‌ده‌در. ٧ نجی مکتبة الشمیصانیة جامع اموی قربنده اولوب عمر بن عبدالعزیز یورطی اورنینه علی بن محمد السمیاطی نام ذات ٣٤٠ سنه‌د، خانقاه بناء ایدوب قبر یده شونلده‌در. صوکره ٧٢٨ سنه‌ده تجدید ایدلوب تورلی علماء کرام طرفندن کتابلر وقف ایدلمشدر. ٨ نجی مکتبة الیاغوشیة اولوب سیاوش پاشا طرفندن بناء ایدلمشدر. شاغور نام محل‌ده ١٠٢٨ سنه‌ده. ٩ نجی مکتبة الاوقاف تورلی کشی طرفندن وقف ایدلوب قالمش کتابلر دیوان الاوقاف‌ده حفظ ایدلمشدر.

١٠ نجی مکتبة بیت الخطابة اولوب جامع الامویده خطیبلر حجره‌سنده وقف ایدلمشدر. جامع الاموینك باشقه حجره‌لرنده‌ده وقف کتابلر کوب اولوب ١٣١٠ سنه‌ده اولان حریقده یانوب تلف اولمشدر. مکتبة الظاهرده یوسف بن حسن بن عبدالهادی المقدسی الحنفی طرفندن تألیف ایدلوب وکند قلمیله یازلمش، کوب کتاب ورساله‌لرنی حج سفرمده کوردم؛ فقط یازووی نقطه‌سز ومشکل روشده اولدیغندن مطالعه‌سی قیوندر. جنابلرینك وفاتی ٩١٩ سنه‌ده‌در. جمیل بك العظم جنابلری عقود الجوهر نام تألیفنده جنابلرینك تألیفاتینی صانامشدر. الحمد که حج سفرمده شامده بیش کون طوردغمده مکتبة الظاهرنی زیارت ایتدم. وبعض غریب کتابلرنی صوراب کوردم؛ قش فصلی اولدغی اوچون مکتبة الظاهر طرفی حتی شام شهری کلا دیوارلك رطوبتلی وصفوق اولدقندن کیفچه مطالعه ایده آلمادم.

مکتبة الظاهر وقبر صلاح الدین الایوبی هر ایکیسی جامع امویگه یقین یرده‌دز. بیروتده فقط بر کون طوردقمدن جمیل بك العظم جنابلرینی کوره آلمادم؛ یوقاریده مذکور عقود الجوهر کشف الظنونغه ذیل

کبی شی اولوب بر جزئی باصلمشدر. قالفانی جزء جزء اوله‌رق باصله‌چق. یوسف النبهانی جنابلری مصرده اولدیغندن آنیده کورمك میسر اولمادی. بیروت جامعنده حضرت یحیی علیه السلامنی زیارة ایله مشرف اولدم. بیروتدن کیتوب آلتی ساعتده طرابلس الشامغه یتوب براخود توقتاسه‌ده طولقون بولوسببلی احمد بن سلیمان الطرابلسی جنابلرینی زیارة اوچون توشه آلمادم. قار کوب یاووی سببلی بیروت ایله شام آراسنده چوین یول توقتادیغی کبی شامدن حمص‌غه کیتکانیده توقتاغانی سببلی حمص حلبلرنی زیارة ایته آلمادم؛ چوین یول حلب‌که قدر واردیغی کبی حمص ایله طرابلس آراسینه‌ده اشلانمشدر. بیروت یولی توقتادغندن شامدن حیفاغه کیلوب، حیفادن آط ایله ایکی کون قونوب اوچنچی کون یافه‌ده بولدق. یولده ابو-الکرم نام قصبه‌ده بولدق وبنیامن بن یعقوب وشمعون النبی علیه السلاملرنی زیارة ایتدك. یافه‌دن قدس شریف چوین یول ایله دورت ساعتلك یولدر. قار یاودغندن خلیل الرحمن وبیت اللحملرنی زیارة میسر اولنمادی. قدس‌که پنجشنبه کون باروب قونوب جمعه کون جمعه اوقوب یافه‌غه قایتدق. الحمد که مساجد ثلاثه‌نی زیارة میسر اولوب اوچسنده‌ده جمعه اوقومق شرافتیله مشرف اولدم.

قدس شریف وبیت المقدس

قدس شریف شهر اسمی اولوب بیت الْمَقْدس یاکه الْمُقَدَّس مسجد اسمیدر. ومسجد الاقصی‌ده دیلور. ابتداء بناء ایداچی ملائکه‌لر ایدکنی حدیث شریف کورسانه‌در. صوکره بناء ایداچی آدم علیه السلام وسام بن نوح ویعقوب علیه السلام ایدکنی‌ده یازالر.

قدس شهرینی ایسه سام بن نوح‌که نسبت ایدابورلر؛ اورشلیم

دیب آتالدیغی کبی ایلیا دیوبن آتالمشدر. صوڭره داود علیه السلام (*) تعمیر ایلامشدر. فقط تمامندن، قبل حضرت موسی وفاتندن بیش یوز اوتوز بیش سنه، وفات اولمشدر. صوڭره حضرت سلیمان علیه السلام اون ایکی یاشنده پادشاه اولوب والدی وفاتندن دورتنچی سنه ده بیت المقدس عمارتینی اتمامغه کرشمشدر. بو وقتلرده مسجد الاقصی اورنی بوش یر اولوب صخرة الله شونڭ اورتاسنده ایدی؛ شهرنڭ سورنیده جنابلری بناء ایلمشدر.

بیت المقدسنڭ تمامی ایسه ٨ سنه ظرفنده اولوب دورت یوز ایللی اوچ سنه طوروب بخت نصر طرفندن خراب ایدلدی. ویتمش سنه خراب کوبی طوردی؛ صوڭره فارس پادشاهلرندن برسی طرفندن بناء ایدلدی ویدیوز یکرمی برسنه طوروب ایکنچی مرتبه اولهرق طیطوس الرومی طرفندن خراب ایدلدی. حضرت عیسی علیه السلام نڭ سماغه رفعندن قرق سنه صوڭ ایدیکی مرویدر. اوشبو خراب وقتندن بیش یوز یتمش سنهدن زیاده خراب کوبی طوروب حضرت عمر رضی الله تعالی عنه وقتنده فتح ایدلوب تعمیر ایدلدی. هجرة نبوینڭ اون بیشنچی سنهسنده حاضرگی جمعه اوقولا طورغان آستی قاطی حضرت سلیمان بناسی اولان یرده مسجد جامع بناء ایتدی؛ اول وقتده صخرة الله اوستنده عمارة بولمی آچق یرده ایدی. مسجد اقصی کبی ایشك آلدی کبك مسجد یوقدر؛ شرعا بتون ایشك آلدی مسجد اقصیدر. هجرة نڭ آلتمش آلتنچی سنهسنده خلفاء امویهدن عبد الملك بن مروان جنابلری صخرة اوستینه قبة ایتدی. و مسجد اقصی نڭ غیر اورنلرنیده عمارة ایتدی؛ ٨٦ سنهده اوغلی ولید والدی اورنینه قائم اولوب آنڭ طرفندنده مسجد اقصی عمارة ایدلدی. عبد الملك وفاتی اوشبو سنهده ایدی.

(*) حضرت داود و حضرت سلیمان علیهما السلام قبرلرنده اختلاف اولسهده قدسده ایکنلری متعیندر. ارض مقدسه اولدقندن اطرافنده انبیاء قبرلری کوب اولدیغی مرویدر.

افرنجنڭ قدسکه استیلاسی

فتح عمریدن صوڭ قدس، اسلام قولنده دورت یوز یتمش یدی سنه قالمشدر. صوڭره ٤٩٢ سنهده صایب احمر وقعهسنده نصارالر قولینه دوشوب توقسان بر یل طورمشدر.

فتح صلاح الدین الایوبی

٥٨٣ سنهده سلطان صلاح الدین یوسف الایوبی طرفندن فتح ایدلمشدر. جنابلری قدس شریفنی نصارا قولندن آلدیغی کبی مصرنیده شیعهلر قولندن آلوب شیعهلكنی یوق ایتمشدر. جنابلرینڭ وفاتی ٥٨٩ سنه ٢٧ نچی صفر الخیر چهارشنبه کون اولوب شامده دفن ایدلمشدر. جامع امویڭ قربنده اوغلی ملك الافضل (*) طرفندن تربه یاصالوب ٥٩٢ سنهده جسدی شونده کوچرلمشدر. عاشوراء کوننده. تربهٔ مذکوره ١٠٢٧ سنهده سلطان عثمان وقتنده ابراهیم پاشا طرفندن تجدید ایدلدکی کبی ١٢٩٥ سنهده والی اسبق ضیاء بك طرفندنده تجدید ایدلوب ایشگی اوستنده بویله یازلمشدر: بوسال احیاء قیلندی تربهٔ سلطان صلاح الدین ١٣١٠ سنه. ١٨٩٨ سنهده آلمانیا ایمپیراطوری ویلهلم باروب زیارة ایدلوب قبر شریفی باشینه آلتوندن تاج قویوب آلمانچه بر قدر سوزلر یازدیغی کبی ان الله یحب المحسنین عبارهٔ شریفهسیده یازلمشدر. له الحمد که مؤلف فقیرگهده زیارة میسر اولدی.

(*) ملك الافضل صلاح الدیننڭ الوغ اوغلی اولوب وفاتی ٦٢٢ سنهده فجاءة اولوب حلبده مدفون.

تخريب سور بيت المقدس

٦١٦ سنه ملك المعظم عيسى الايوب(*) طرفندن نصارا آلوب محكم‌لەشوب قالوندن قورقوب شهرڭ سورنى خراب ايتدردى. ٦٢٤ سنه‌ده جنابلرى وفات ايتدى، ملك الكامل وقتنده ٦٢٦ سنه‌سى نصارا قدسنى ايكنجى مرتبه آلديلر. اون برسنه مقدار آلارنڭ قولنده قالدى.

فتح الناصرى

٦٣٧ سنه‌ده ملك الناصر داود طرفندن فتح ايدلدى. و ٦٤١ سنه‌ده ملك الناصر ملك الصالح اسماعيل ايله برابر قدسنى نصاراغه وبرديلر. برسنه قدر آلار قولنده قالوب ٦٤٢ سنه‌ده ملك الصالح نجم الدين ايوب طرفندن فتح ايدلدى. شول وقتدن بيرلى اسلام قولنده اولمقده‌در. والى يوم القيام اسلام قولنده بوله‌چقدر.

قدس شريف

جغرافيا نظرنجه قبله طرفى العريش‌كه قدر؛ شرقا نهر الاردن (نهر الشريعة) گه قدر؛ شمالا نابلس‌دن آرى اولان بلاد اللجون‌گه قدر

(*) ايوبيلر هر قايوسى شافعى المذهب اولوب فقط ملك المعظم عيسى جنابلرى حنفى المذهبدر. قدسده مدرسهٔ حنفيه وفقط علم نحواوچون نحويه مدرسه‌سينى بنا ايتدى. مسجد اقصى‌نڭ آغاج ايشكار كوبره‌گى آنڭدر. قبرى شامده صالحية اوزى صالمش مدرسهٔ معظميه‌ده كافيه صاحبى ابن الحاجب جنابلرى كافيه‌نى ملك الناصر داود اوچون نظم ايدوب وافية تسميه ايدوب وشرح يازمشدر. وبو منظومه دخى ايوبيلاردن ملك المؤيد اسماعيل بن الافضل على المتوفى ٧٣٢ سنه المعروف بصاحب حما طرفندنده شرح ايدلدى. ملك الناصر وفاتى ٦٥٦ سنه‌ده اولوب والدى ملك المعظم قربنڭ دفن ايدلدى. وفات ملك الصالح نجم الدين ٦٤٧ سنه‌ده اولوب اوغلى توران شاه قائم مقامى اولدى.

غربا آق دينگزگه قدر ارض مقدسه‌در. مقدم علمالر شام شريفنڭ صاناغانلر وجمله‌سينى شام برى ديمشلر.

قدس شهرى بيوك سور (كربيچ) ايله احاطه ايدلوب يدى قاپقه‌سى واردر. غرب طرفنده اولان قاپقه باب الخليل اولوب، قبله طرفنده اولان ايكى قاپقه‌نڭ برسى باب داود ٢ نچيسى باب المغاربه‌در. شرق طرفنده اولانى بر اولوب باب الاسباطدر. شمال طرفنده اوچ قاپقه اولوب برسى باب الزاهرة ٢ نچى‌سى باب النصر، باب العامود ديب مشهوردر. ٣ نچى باب الجديد. حاضرگى سورى ايسه سلاطين عثمانيه‌دن سلطان سليمان جنابلرينڭدر.

مسجد الاقصى

شهرڭ شرق طرفنده اولان سورنه توتاشمشدر. غرب طرفندن اون ايشگى اولوب يديسى بر توتاش اولوب بونلردر: مغاربة، سكينة المعروف بالسلسة، موضاء، القطانين، الجديد، البصيرى، غوانمه‌در. قالغان اوچيسى باب شرف الانبياء حضرت عمر رضى الله عنه كرگان ايشكدر. وباب حطة وباب الاسباط المعروف بباب الرحمة شمال طرفنده توتاش اوچ ايشك، شرق طرفنده توتاش ايكى ايشك اولوب باب التوبة وباب الرحمة اسملرنده حاضرنده محكملردر. قبله طرفنده ايكى ايشك اولوب آلارده محكملردر. ينه غرب طرفنڭ آستنده ايكى ايشك اولوب آلارده محكم اولوب حلقة البراق شول ايشكلردن كرگانده مسجد الاقصى‌نڭ آستنده قبله طرفنده اولان ديوارنڭدر.

قبة الصخرة الشريفة

مسجد الاقصى‌نڭ ايشك آلدينڭ اورطه يرنده‌در. بو بر ايشك

آلدینك باشقه یرندن یدی ذراع بیوكلكده‌در. بو یردن قبه‌نك بیوكلگی ۵۱ ذراعدر. بو یرگه هر طرفدن تاش باصقچلر ایله منه‌لەدر وباشقه زیارة ایدله‌جك نبه‌لرده واردر، بو قبه‌نك باب القبلی، باب الغربی، باب الشرقی، باب الجنة نامنده ایشكلری؛ اولوب صخرة الله اورطاسنده تیمر رەشتكه ایلان ایلاندرلمشدر. آستی قووش اولوب؛ اطرافندن دیوار قویلغان حالده‌در. آستنه‌ده باصقچ ایلان توشولور. قبه‌نك قبله طرفنده سلطان صلاح الدین طرفندن یاصالمش مرمر منبر شریف طورمقده‌در. خارجده مقام عید، جمعه شونده اوقلدیغی مرویدر. (*)

محل الجمعة والعیدین

مسجد الاقصی‌نك قبله طرفنده سلیمان علیه السلام مسجدی اوستنه حضرت عمر رضی الله عنه بناسنی تجدید ایدلمشدر. عبد الملك بن مروان طرفندن قبة الصخره‌ده جنابلری ینك‌در. بو مسجدنك توقز ایشكی اولوب یدیسی توتاش قبة صخرة الله‌غه قارشیدر.

باب غربی وباب شرقی المسمی بباب الحضردر. بو مسجدنك اوزنلغی قبله‌دن قبه‌غه قارشی ایشك گه قدر یوز ذراع کیکلگی ایسه یتمش آلتی ذراعدر.

بو مسجد اچنده وآنك آستنده كوب یرده زیارة ایدله‌جك اورنلر باردر وبو مسجدنك آستینك آستی اولوب اصطبل سلیمان دیب معروفدر. سلیمان علیه السلامنك آطلر قویه طورغان یریدر. الحاصل مسجد

(*) بخت نصر خراب ایتدکنده وغیر خرابه لرده‌ده مسجد اقصی‌نك فقط اوستی قاطی‌غنه خراب ایدلدکی آڭلاشله‌در. آستده بولغان زور طاشلرنك سلامت ایدکی بولرنی بناء طاقة بشرنك خارجنده ایدکی‌ده شاهدر. حلقة البراق اورنیده آستده اولدقندن بونولماسه احتمال فقط حلقه‌سی حادثی بولسه بولور.

الاقصی‌نك اوشبو قبله طرفی اوچ قاطلیدر، جمعه وعیدین اوشبو یرده اوقلوب باشقه نمازلرده حنفی‌لر قبة الصخره‌ده، شافعی‌لر مذكور جمعه مسجدنده اوقیلر.

اصل مسجد اقصی‌نك اوزونلغی قبله‌دن شمالغه آلتی یوز آلتمش آرشوندر. کیکلگی ایسه دورتیوز آلتی آرشین در.

منارەلر

اوچ مناره غرب طرفنده بر توتاش، بر مناره باب الاسباطده شمال طرفنده‌در.

زیارةلر

قبر حضرت مریم علیها السلام شهر چیتنده بر کلیسه‌ده شداد ابن اوس الانصار وعبادة بن الصامت وغیرلر.

طور زیتا

بو طاغ قدس نك شرقنده اولوب آنده سلمان الفارسی، رابعة العدویه وعكاشه وابراهیم بن الادهم وعزیر علیه السلام وموسی علیه السلام قبرلریدر.

قبله طرفنده

قبر راحله حضرت یوسف آناسی وبیت اللحم حضرت عیسی علیه السلام طوغان یر ویونس علیه السلام قبری وخلیل الرحمن قصبه‌سنده

حضرت ابراهیم علیه السلام وساره ویعقوب واسحاق ویوسف علیهم السلام وغیرلردر.

رملة فلسطین

یافه ایله قدس آراسنده بر شهر اولوب امویلردن سلیمان بن عبدالملك طرفندن بناء ایدلن جامع ٩٦سنه ایله ملك الناصر بن قلاوون طرفندن بناء ایدلمش بر مناره واردر. صالح علیه السلام قبری شونك دیب معروفدر. جامع مذکور ٥٨٦ سنه‌ده سلطان صلاح الدین طرفندن تجدید ایدلدی. فضل بن عباس قبری اولدیغی کبی جامع النسائی صاحبی ابوعبدالرحمن بن شعیب‌نك قبری‌ده شونده ایدیکی مرویدر.

یافه‌دن پراخود ایله‌بیروته کیلب برکون مقداری طروب طرابلس شام، اسکندرون، مرسین، رودوس آطه‌سی، قبریس آطه‌سی ساقزلی آطه‌سی، ازمیر، مدللی، چناق قلعه وکلیبولی کبی منزللر آرقلی کلب چهارشنبه کون ١٦نجی فیبرالله مولد شریف آیی کونی اویله‌دن مقدم استانبولغه، یتوب قاین آغام الحاج نصیب الله بن حبیب الله منزلنه دوشدم. محمودپاشا محله‌سنك شول کون زید بن خالد ابوایوب الانصاری مرقد شریفلرنی پراخود ایلان باروب زیارة ایتدك. پنجشنبه کون سلطان فاتح جامعی ومقبره‌سی وبایزید جامعی، ومرکز افندی قبری ایله مریدی سنبل افندی قبرلری وسلیمانیه جامعسی وقربنده اولان احمد ضیاء الدین الکمشخانوی وخلیفه‌سی حسن حلمی حضرتلرینك قبرلرنی زیارة ایدلدی. ویکی جامع، شهزاده جامعی، ایاصوفیه جامعی (*) سلطان احمد جامعی، نورعثمانیه جامعسی کبی‌یرلرز یارة ایدلدی. جمعه کونی پراخود ایله اسکدار طرفنه چقوب شیخ محمود هدایی مقبره‌سی زیارة ایدلدی وسلطان محمد

(*) هجرتدن ٣٢٤ سنه مقدم بنا ایدلمش ٨٥٥ سنه‌ده سلطان محمد طرفندن فتح ایدلدکده مسجد ایدلمشدر.

رشاد جنابلری غلطه طرفنه سنان افندی جامعنه چقاچق اولدقندن اسکدار- دن پراخود ایله بشکطاش اسکله‌سنه چقوب سنان پاشا جامعنك حاضر اولدق. جمعه‌غه وقت اولدقندن جامع قربنك اولان قبر طاشلارنی قاراب یوردکمك بلادمزده مستعمل دیوان رضائی صاحبی مصطفی بخارزاده جنابلرینك (*) خانقاه شریفلرنی وقبرلرنی کوروب زیارة ایتدم. جامع اطرافنه عساکر اسلام بغایت سلطنت وشوکت ایله جمع اولب جناب عالی‌نی کوتمکك ایدیلر؛ بنك اسلام‌نك بویله شأن وشوکتنی کورنچه شادلقمدن کوکلگه تورلی فکرلر خطور ایدوب کوزمدن یاشلر کلمکك ایدی. سلطان حضرتلری یالغز اوله‌رق آچق عربه‌ده اوطرغانی حالده کلدیکه آق صقاللی برپیر نورانی ایدی. عسکر موزیقه ایله سلاملادیغی کبی خلق پادشاهم چوق یاشا عباره‌سنی آسمانه چقاردیلر. له‌الحمد که فقیرگه‌ده اسلام پادشاه‌سینی قارشولامقلر میسر اولدی. جمعه‌دن قایتدقمزده غلطه طرفنده اولان برآستی جامع شریفنی زیارة ایتدك؛ بو طرفده غلطه قله‌سی اولوب ٥٤٠ سنهٔ میلادیه‌ده انستاس دقوس طرفندن کچك بر قله اولمق اوزره بناء ایدلوب صوڭره جنویزلر طرفندن ١٤٤٦ سنه‌سنده انشاء ایدلمشدر. وعرب جامعسی‌ده بو طرفکدر، بیانی کیله‌چکدر.

استانبول طرفنده اولان آثار عتیقه‌دن آت میداننده بولمش دیکیلی طاشدر. بیوك تئودوس طرفندن ٣٧٩ سنه میلادیه‌ قویلمشدر: هیروغلیف یازویله یازلمش ینه بردیکیلی طاش اولوب ٣٧٢ سنه‌ده تئودوس طرفندن مصر طرفنده اولان (هیلیوپولیس) شهرندن کیترلمشدر.

(*) وفاتی ١١٥٩ سنه‌ده اولوب مختصر الولایة نام اثریده واردر. خلیفه‌سی محمد صدیق‌نك اسفار اربعه نام اثری وار. احمد نزهت افندی طرفندن احوال رضائیه نامنده ترجمهٔ حالی یازلمشدر. مرشدی ایسه عرب زاده دار دیوان رضائی استانبولده بتمامه طبع ایدلمشدر. روسیه‌ده طبع ایدلانی شوندن منتخب اولب باشقه نرسه‌لرده ملحقدر.

بورمه‌لی یاکه ییلانلی ستون بیوك قسطنطین ۳۳۰ سنه‌ده یونانده اولان دلفی‌دن کیتورلمشدر. باشنده یلان باشلری اولسه‌ده دوشمشدر. فقط بری موزه خانه‌ده ایدکی مرویدر.

قیز طاشی بانیسی دخی تئودوس اولوب ۳۷۱ سنه‌ده بنا ایتمش اوستنده قز صورتی اولدیغندن بویله دیلمشدر.

«بك بر دیرك» یر آستنده ۲۲٤ مرمر باغانالی بوش یر اولوب مبالغه ایله بك بر دیرك دیرلر. حریق قله‌سی ۱۲۴۴ سنه‌سی سلطان محمود ثانی طرفندن بناء ایدلمشدر.

اسکدارگه قارشی بوغازده اولان قز قله‌سینی ۲۷۰ سنه میلادیده هرا قلییوس نامنده اولان ایمپیراطور بناء ایلمشدر. مقدم اسمی (طورده لئاندر) ایدی یاندیغی سببلی محمود خان ثانی تجدید ایتدی.

کوپرلر

استانبولنی فتحدن صوك غلطه ایله استانبول آراسنده اولان آلتون بوغازنی کوپر ایلان ایوان سرای طوغروسنده دوتاشدرلمشدر. صوگره محمود خان‌عدلی جنابلری ۱۲۵۳ سنه عزب قپوسی طوغروسنده بر کوپر اشله‌توب الیوم جسر عتیق دیب مشهوردر.

صوگره ۱۲۶۰ سنه‌ده سلطان عبدالمجید حضرتلرینك وقتنده والده سلطان‌جنابلری بالق بازاری طوغروسنده جسر جدید بناء ایتدرمشدر. اوّلگی کوپرنك حاجاتنه آز اولدیغندن قریم محاربه‌سی وقتنده بوزلمشدر. جسر عتیق ۱۳۲۷ سنه‌ده بر پاراخود به‌رلوب بوزلوب تعمیر ایدلمشدر. کوپرلرنك اورطه‌لری دوتله آچلوب کشی یورو توقتالور واچده اولان پراخودلر چقاچق اولسه آچلور چقوچی آدمدن ایکی تین، منگان آطدن ٤ تین آربه‌لی آط اوچون ۱۰ تین، آلنور.

بوکوپرلر خاصة جسر جدید هیچ وقت اوتوچیدن خالی اولماز. جسر جدیدنك هر ایکی طرفنده غلطه و استانبول طرفلرینه کیته‌چك کونکه‌لر حاضر اولدیقی کبی آلتون بوغاز ایله ابو ایوب الانصاری طرفینه وضور بوغاز ایله اسکدارگه وحیدر پاشاغه ویوشع علیه السلام وغیر اسکله‌لرگه کیته‌چك کچك پراخودلرنك استانسه‌سی واردر.

عرب جامع شریفی

اوّلده جنویزلر طرفندن سالنمش قاتولیك کلیسه‌سی اولوب هجرة نبویه‌نك توقسان یدنچی سنه‌سی، میلادی اون برنچی عصرده امویه‌لردن مسلمة بن‌عبدالملك طرفندن جامع گه‌تحویل اولندی. جنابلری کلیبولی‌ده دینگزدن قرغه چقوپ سلانیك و ادرنه اطرافینی ضبط ایدوب استانبولنی غلطه طرفندن محاصره‌ایلمشدر برادری سلیمان، دینگزدن استانبول طوغروسنه کیله‌رك محاصره ایله‌سه‌ده بلغارلرنك یاردمی وقحطلق سببیله صلح ایدلدی. وفقط غلطه طرفی فتح ایدلدی. سلطان محمود خان اوّل‌نك والده‌سی طرفندن تعمیر ایدلمشدر. و۱۲۲۲ سنه حریقنده یانمق سببلی ۱۲۸۵ سنه‌سی سلطان‌محمود عدلی‌نك کریمه‌سی عادله سلطان طرفندن تجدید ایدلمشلردر. مسلمانلر یدی یل قدر غلطه‌ده اقامت ایدوب غلطه‌نك حاضرگی سورینی بناء ایلمشلردر. سلچوقیلردن طغرل بك بن میکائل(*) هجری ٤۱۶ سنه‌ده مستقل حکومت انشاء ایدوب استانبولی محاصره ایله‌رك صلح ایدوب مسلمانلر کیتدکی صوك بیکلانمش اولان عرب جامعسینی تکرار آچدروب خطبه‌نی اوز نامینه اوقوتورغه موفق اولدی.

(*) طغرل وفاتی ۱۴۴ سنه‌ده؛ سلیمان بن عبدالملك حلب جوارنده مرج دابق نام محلده ۹۹ سنه‌ده وفات ایتمشدر؛ فقط ایکی سنه قدر حکومت سورمشدر. مهرنده: «آمنت بالله وحده» عبارهٔ شریفه‌سی یازلمش ایدی.

یر آستی جامع شریفی یاکه قورشونلی مخزن

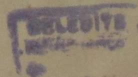
بو جامع شریف هجرت نبویه‌نك یوزنجی سنه‌سی غلطه(*) طرفی فتح ایدلوب عسکر اسلام یدی سنه قالدیقلرنده بناء ایدلمشدر. صوکره شامغه قایتدقلری وقت بعض اشیالرنی جامعنك اچینه قویوب قپوسینی قورغاشون ایله محکم ایدوب کیتدکلرندن قورشونلی مخزن دیولمشدر. محمود خان اول وقتنده تعمیر ایدلوب منبر قویلمشدر.

۱۱۷۰ سنه‌ده مدللی ده وفات ایدن مصطفی پاشا طرفندن جامع نك دورت ایشکی اولب ایکسی دریا طرفنه ایکسی قره طرفنه آچلور. جامع نك اچنده اوچ قبر موجود اولب دریا طرفنده اولان ایشك اوستنده توبانده مذکور کمسه‌لرنك اسم اری یازلمشدر. ۱ نچی عمرو بن العاص، ۲ نچی سفیان بن عیینة حضرتلریدر.

غلطه مولویخانه سی

مولانا جلال الدین الرومی طریقنده اولان مشایخ کرام اوچون بناء ایدلمش اشبو خانقاهنی بو سنه‌ده وفات اولان سلطان محمد خان ثانی وقتنده اسکندر پاشا بناء ایلمشدر. الرسوخ لفظی تاریخیدر. (۸۹۷) استانبولده آز طوردقم سببلی کتب خانه‌لرنه کروب یوری آلمادم. استانبولده ایللی دن زیاده کتب خانه بارلغنی اسامی کتب لرندن بله ایدم. کتب خانه سوزندن روسیه‌ده‌گی کبی کتاب صاتا طورغان کیبت فهم له‌نمسون مرادم قرأتخانه‌دور.

(*) غلطه ایمپراطور یوستیانوس طرفندن قسطنطینیه‌یه الحاق اولنه‌رق ۱۲۱۶ سنه میلادیده جنوه‌لی فرنك‌لر طرفندن تعمیر ایدلوب برقصبه صورتنه کلمش. غلطه اسمی رومیده سوت کارخانه‌سی دیمك اولب بوطرفده صغر صاوب سوت صاتدقلرندن آتالمش. لسان اولمسی محتملدر.

موزه خانه‌سنه کردم؛ موزه خانه‌غه کرگاچده ایشك توبنده (فرق تین) بیش غروشکه آنده بولمش نرسه‌لر یازلغان دفتر صاتله‌در (*) شونی آلوب کرمك فائده‌لی در. ایسکی اسلام اثرلرندن غریب نرسه‌لر ایله‌ن مزینله‌نمشدر.

باب عالی قربنده اولان فاطمه سلطان خانقاه سنه واروب حسن حلمی مرحوم خلیفه‌سی اولان شیخ اسماعیل الزعفرانبولی جنابلرنی زیارة ایتدم آلتمش یاشلرندن اوزغان برپیر نورانی اولوب آثار ولایت جبهه‌سنده هویدا ایدی. جنابلرینك یورطی محمود پاشا محله‌سنده‌در. مرحوم حسن حلمی جنابلری بز استانبولغه کیلودن بیش آلتی کونگنه مقدم وفات اولوب مرشدی احمد ضیاء الدین الکمشخانوی قربنده دفن ایدلمش ایدی. کمشخانوی* مناقبنی یازوب نشر ایتمش بحریه ضابطی فوزی افندی، مرحومنك مناقبنی یازوب نشر ایله‌چکنی الحاج مصطفی حلمی تیمور چلی نام برذات بیان ایتدی. بوخانقاه‌نك الشیخ زین الله بن حبیب الله الشریفی واسطه‌سیله روسیه‌لی کوب دیانت اهللرنه محترم اورن ایدکی قابل انکار دگلدر.

حیدر پاشا طرفی

اسکدار طرفنده اولب استانبول خلقی نك من القدیم مسیره‌گاهلری در. بغداد یولی، انقره وقونیه وغیر تیمر یول لرنك باشی اشبو حیدر پاشاده در.

حیدر پاشا سلطان سلیم ثالث دوری وزراسندن اولب حیدر پاشا قشله سی نك بانیسی در.

(*) اسمی رهنمای موزهٔ همایوندر مطبوعدر وترکچه‌در هر بر نرسه‌نك نومره‌سی ایلان یازلمشدر ونه یرده ایدکی کوسترلمش در.

اسكدار

اسكدار بيك قديم شهر اولب اسم قديمی (خريسوپوليس) يعنی آلتون شهر ايدی. ايسكی دار سوزی تحريف ايدلەرك صوڭرەسی اسكدار ديب مشهور اولمشدر.

هدائی درگاهی

اشبو تكيه هدائی عزيز محمود افندينڭ اولب ١٠٠٧ سنه تاريخنك بناء ايدلمشدر. جنابلری ٩٢ ياشنده ١٠٢٧ سنه ده وفات اولمشدر. شيخ محمود هدائی تاريخی در.

ات پازاری

اسكدارده بر محله در، بو محله‌يه قريب عثمان افندی الات بازاری جامعی واردر.

يوشع عليه السلام قبری

استانبولدن كچك پراخودلر ايله كيلاب قارا ديكز ياغنك آناطولی ده جبل يوشع نام طاغكدر. جامع شريفنی عثمان خان ثالث صدراعظم‌لرندن محمد سعيدپاشا بناء ايتمشدر. ١١٦٩ سنه‌ده ١٢٨٠ سنه‌ده سلطان عبدالعزيز بن محمود ثانی طرفندن تجديد ايدلمش؛ پراخودبك قوز نام اسكله‌ده توقتاب آندن آربا ايلان حضرت يوشع غه بارلور.

قادريخانه مسجد شريفی

الشيخ اسماعيل الرومی القادری همتی ايله بنا ايدلمشدر. وفاتی ١٠٤١ سنه؛ قبريك شونكدر. قادريه طريقی مشايخ لری‌نڭ تكيه‌سيدر.

سنان پاشا عتيق

قپودان دريا «سنان الدين يوسف» پاشادر. وفاتی ٩٦١ سنه‌ده اولب طالدی رحمت دينگزينه قپودان عبارهٔ شريفه‌سی تاريخی‌در. لطفی پاشاده دخی بر مسجد واردر. مهرماه سلطان بنت سلطان سليمان‌نڭ زوجی اولب اسكدارده مهرماه سلطان جامع شريفی محرابی اوڭنده مدفوندر. بشكطاش جامعسی ومدرسه‌سی بونڭ خيراتی در. طرابلس غرب بونڭ وقتنك فتح ايدلگان ايدی. بو اثرنی يازدغم سنه‌سی ايتاليا طرفندن جبرا آلنديغی اهل اسلامی خفاده براقدی. مرحوم نڭ جامع سنك حج سفرندن قايتدقمده سلطان محمد رشاد حنابلری ايله ١٣٢٨ سنه صفری آخرنده جمعه نمازنی اداء ايتدم.

سلطان فانح طرفندن بناء ايدلمش مدارس الثمان نی زيارة ايتدم؛ جامعسنی اوزوب چهارشنبه نام محل گه بارغانده يولك قالا؛ فقط بر قاطلی غنه تكلفسزگنه طاشدن صالمش مدرسه‌لر ايكان. بخارا مدرسه‌لری كبی عالی جناب ايكی قاطلی مدرسه لر يوق ديسه‌م خطا اولماز. مدرسه لر همه‌سی ديرلك بر قاطلی اولب مدرس لر ايسه درس نی جامع شريف لرده ويررلر. بو جامعده ثلله نی قدر مدرس درس ويرمك ده لردر. فاتح اطرافنده اولان شيخ وفا حضرتلرنی وسيد احمد البخاری وغير مشايخ كرام وعلماء فخام مقبره‌لرنی زيارة ايتدم. استانبولده بش كون طروب آديسه نام پراخود ايله آديسه‌غه چقدم؛

نصیب بولسه مصر وبروسه، قونیه، آنقره کبی ترکیه‌نڭ چوین یول بارغان شهرلرنی زیارةنی اوز آلدنه یورمك اولب قایتدم. ١٣٢٩ سنه ده ١٣ ربیع الاوّلده برنچی مارتده ١٩١١ سنه ده سه‌شنبه کون سلامت قایتب احباب‌لرم وطلبهٔ کرام واهل اولادم ایلان کورشب حق تعالی بویله احسان بلا نهایة معاذی فامیلیه‌سندن بڭاغنه نصیب اولدقنه تشکرندن عاجزقالدم عز وجل تکرارنی نصیب ایلاسه ایدی آمین! بحرمة الامین. باشه فقط آزغنه آقچه ایله درد قلسامه اورسکی خلقی‌نڭ فقیرگه اولان محبت لرنی اظهارلری سایه‌سنه برمڭ یاروم صوم ایله بوللانمق میسر اولدی وشونڭ برمڭ اوچیوز صومنی توتب قالغان ایکی یوزصومی ایلان اهل اولادمی زیارة قزانغه آلب قایتب اقربالرنه زیارة ایتدروب آلب قایتدم. برابر حج سفرنده روسیه علماءلرندن منزله اویازی مچتی مدرسی مولوی حضرت ابن احمدجان و بلباای اویازی چقماغوش مدرسی شیخ‌الله افندی بن یحی انسی، حسن افندی ایله وممادش اویازی شگار قریه‌سی امامی ولی احمد حضرت وطمطق خلفه‌لرندن برذات وغیرلر ایدی. له الحمدکه بو سنه حج سفری یگل اولب وفیات وغیری هلاکت یوق مثابه‌سنده ایدی.

سفرده زیارتی نصیب اولمش علماء کرام

مکه مکرمه‌ده ابو حسن محمد مراد افندی المکی الرمزی، شیخ عبدالله بن الشیخ صالح الزواوی، محمد سعید الهندی مدیر مدرسة رحمة‌الله‌الهندی، مدینهٔ منوره‌ده عبدالباقی الانصاری الهندی من‌اقرباء عبدالحی اللکنوی، عبدالقادر الطرابلسی الثانی، ابراهیم بن حسن الاسکوبی، الشیخ محمد معصوم الهندی الفاروقی، حسن‌قاری المصری وعبدالقادر الحواری مدیر کتبخانة شیخ الاسلام، استانبولده الشیخ

اسماعیل‌الزعفرانبولی خلیفة حسن حلمی‌المرحوم مصطفی حلمی تیمور-چلی وغیرلردر.

آیا صوفیه جامع شریفه‌سی

استانبول بیوك قسطنطین طرفندن میلادی ٣٣٠ سنه‌ده بناء ایدلدیکی کبی آیا صوفیه برنچی ژوستینوس طرفندن ٥٣٧ سنه‌ده بناء ایدلوب، میلادی ١٤٥٣ سنه‌ده استانبول سلطان محمد طرفندن فتح ایدلدکده جامعغه تحویل ایدلمشدر.

قعریة جامعسی

ادرنه قپوسی طرفنده اولوب ایمپراطور ژوستینوس طرفندن بناء ایدلوب برمدة صوکره خراب اولوب ماری دوقاس طرفندن تجدید ایدلمش؛ بوده خراب اوله‌رق تئوور نام بر عالم طرفندن ١٢٨٢ سنه تعمیر ایدلمشدر. فتحدن صوڭ سلطان بایزید ثانی وزراسندن ٩١٧ سنه‌ده شهید اولان خادم علی پاشا طرفندن جامعه تحویل ایدلوب قربنده بر مدرسه‌ده بناء ابدلمشدر. بونڭ حقنده معلومات استیانلر اوچون استانبولی محمدضیاء افندی‌نڭ قعریه جامعی نام رساله‌سی مطبوعدر.

بو ایکی‌دن باشقه جامعه تحویل ایدلمش کلیسالر بونلردر: کچك آیا صوفیه، امیر آخور جامعی، وفا کلیسا جامعی، کل جامعی وفتحیه جامعلری بولارنڭ تفاصیل احوالی حدیقة الجوامع نام مطبوع اثرده‌بیان ایدلمشدر.

استانبولده اولمش کتبخانه‌لر عددی:

ایوب جامعنده، مهر شاه سلطان، خسرو پاشا، بشیر آغا، اسما خان سلطان، سیلیمة، سلیم آغا، امیر خواجه، علی پاشا، قره مصطفی پاشا، اسعد افندی، حسام‌الدین افندی، جامع الوالدة، داماد ابراهیم پاشا، حسین پاشا، رقه‌لی بابا، شبلی عبد الله افندی، یحی افندی، مدرسة سرویله، ابن الحکیم علی پاشا، محمد پاشا الکبرلی، نور عثمانیه، سلطان فاتح، لاله‌لی، حمیدیه، اسعد النقیب، عمومیة، آیا صوفیه، ولی‌الدین، عاشر افندی، عاطف افندی، داماد زاده، حالتی افندی، محمود پاشا، سلیمانیه، فیض الله، قلچ علی پاشا، راغب پاشا، ویاکی جامع کتبخانه‌لیدر. فقط استانبولده آز طوردیغم سببلی بولارنی کوروب استفاده ایده آلمادم.

مؤلف نڭ طبع ايدلمش اثرلرى:

تاريخ معاذيه، شفيع الامة، القطرة، تاريخ البخارا، علماء القرى الفواخرات (نسخەلرى قالمادى).

طبع ايدلنەچك لرى:

مؤلفات محدثين كرام، تكلمة شفيع الامة، مؤلفات فقهاء واصوليين، مؤلفات علماء الكلام والاخلاق، مؤلفات علماء البيان والنحو والصرف واللغة، عبادله من العلماء، مناسك الحج، عبدالله المعاذى، كتب خانەلر ومناقب ائمه اربعة.

فهرست

تمام.

